

Na osnovu člana 49 stav 1 Zakona o veterinarstvu ("Službeni list CG", br. 30/12 i 48/15), Vlada Crne Gore na sjednici od _____ 2016. godine, donijela je

PLAN UPRAVLJANJA KRIZNIM SITUACIJAMA U SLUČAJU POJAVE BOLESTI KVRGAVE KOŽE

1. Uvod

Bolest kvrgave kože spada u naročito opasne zarazne bolesti. Uzročnik bolesti kvrgave kože je virus iz familije Poxviridae, rod Capripoxvirus, serotip 1 Lumpy skin disease Virus (LSDV). Virus je relativno otporan na spoljašnje uticaje.

Prvi simptomi bolesti su povišena tjelesna temperatura, 40°C i više, a nakon najčešće 2 dana pojavljuju se okrugli, bolni čvorovi prečnika 2–5 cm, koji se izdižu iznad površine kože, a najčešće su locirani na koži glave, vratu, vimenu, genitalijama i nogama. Čvorići mogu nestati ili ulcerisati ostavljajući oštećenja (lezije) i ožiljke.

Takođe, javljaju se i edemi po nogama, abdomenu i lateralno po grudima, uvećanje limfnih čvorova, pojava čvorića po sluznicama, iscjedak iz oka i nosa, smanjena mliječnost i hromost. Klinički znaci su veoma izraženi kod mladih teladi i mlijječnih krava, i to naročito na vrhu laktacije. Morbiditet varira od 5 do 45%, a mortalitet može preći 10%.

Iz inficiranog organizma, virus se izlučuje kroz kožne lezije, pljuvačkom ili spermom. Veliki značaj u širenju virusa imaju vektori: muve, naročito „štalska muva“ (*Stomoxys calcitrans*), komarci (npr. *Culex mirificens* i *Aedes natrionus*), krpelji i druge artropode. Bolest se može širiti i putem kontaminirane hrane, vode i opreme. Smatra se da insekti mogu biti preneseni iz zaraženih u nezaražena područja putem vjetra ili prevoznim sredstvima.

Znatan rizik za širenje bolesti predstavlja kretanje goveda, promet sjemena i sirovih koža zaraženih životinja, dok promet mlijeka i mliječnih proizvoda, svježeg mesa i mesnih prerađevina i obrađenih koža predstavlja niži rizik za prenošenje bolesti.

U slučaju izbijanja bolesti primjenjuju se striktno mjere: usmrćivanje svih oboljelih goveda u stadu (goveda kod kojih je identifikovan virus bolesti kvrgave kože i/ili su utvrđeni klinički znaci bolesti karakteristični za bolest kvrgave kože), određivanje zaraženog i ugroženog područja, zabrana kretanja životinja i proizvoda životinjskog porijekla van ovih područja, dezinfekcija, dezinsekcija, kontrola kretanja ljudi i vozila i druge mjere.

Pojava ove bolesti izaziva velike negativne socioekonomske posljedice za državu i šire okruženje i može dovesti do ugrožavanja opstanka populacije domaćih goveda, do ograničavanja unutrašnje i međunarodne trgovine ovim vrstama proizvodnih životinja i proizvodima životinjskog porijekla.

U slučaju pojave bolesti kvrgave kože, sprječavanje pojave i iskorjenjivanje vrši se sprovođenjem mjera u skladu sa ovim planom.

Glavni cilj donošenja plana upravljanja u kriznim situacijama za bolest kvrgave kože (u daljem tekstu: Krizni plan) je smanjivanje rizika i opasnosti od pojave bolesti kvrgave kože kod prijemljivih životinja, radi sprječavanja unosa virusa kvrgave kože i stvaranje uslova za nesmetan promet živih životinja i proizvoda životinjskog porijekla.

2. Normativni okvir

2.1. Zakonski i podzakonski akti:

- Zakon o veterinarstvu ("Službeni list CG", br. 30/12 i 48/15)
- Zakon o zaštiti dobrobiti životinja ("Službeni list CG", broj 14/08);
- Zakon o zaštiti i spašavanju ("Službeni list CG", br. 13/07 i 32/11);
- Pravilnik o klasifikaciji bolesti životinja, načinu prijavljivanja i obavješćavanja o zaraznim bolestima životinja ("Službeni list CG", broj 5/08);
- Pravilnik o bližim uslovima za zaštitu životinja tokom klanja ("Službeni list CG", broj 54/15);

- Pravilnik o higijenskim, veterinarsko-zdravstvenim i drugim uslovima za nus proizvode i objekte za preradu ili uništavanje nus proizvoda životinjskog porijekla ("Službeni list CG", broj 45/15); i
- Program obaveznih mjera zdravstvene zaštite životinja.

2.2 Sumnja na bolest kvrgave kože

2.2.1 Obavješćavanje o postojanju sumnje na bolest kvrgave kože

Držalac goveda dužan je da obavijesti najbližu veterinarsku ambulantu ili službenog veterinara u skladu sa članom 56 stav 2 alineja 1 Zakona o veterinarstvu, ukoliko među prijemčivim vrstama životinja na svom gazdinstvu primjeti pojavu uzastopno dva i više slučajeva oboljenja ili uginuća sa istim ili sličnim znacima ili kada nastupi naglo uginuće bez vidljivog uzroka.

Veterinar na osnovu prijave sumnje od strane držaoca vrši klinički pregled prijemčivih životinja i kada utvrdi promjene koje ukazuju na sumnju na bolest kvrgave kože dužan je da bez odlaganja, a najkasnije u roku od 24 sata (telefonom i telefaksom ili elektronskim putem) prijavi sumnju nadležnom službenom veterinaru u skladu sa članom 4 Pravilnika o klasifikaciji bolesti životinja, načinu prijavljivanja i obavješćavanja o zaraznim bolestima životinja.

Službeni veterinar nakon dobijanja obavješćenja o prijavi sumnje bez odlaganja, a najkasnije u roku od 24 sata, obavješćava upravu za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove (u daljem tekstu: upravu) i pravna lica koja obavljaju veterinarsku djelatnost na tom području u skladu sa članom 4 Pravilnika o klasifikaciji bolesti životinja, načinu prijavljivanja i obavješćavanja o zaraznim bolestima životinja.

2.2.2. Mjere koje se preduzimaju u slučaju sumnje na pojavljivanje bolesti kvrgave kože

Držalac goveda dužan je da odvoji zdrave životinje od životinja za koje se sumnja da su oboljele, ne dozvoli ulazak neovlašćenih lica na gazdinstvo odnosno u objekat, ne izvodi ili izgoni životinje van gazdinstva odnosno objekta, sačuva uginulu životinju do dolaska veterinara, omogućiti klinički pregled, uzimanje materijala za dijagnostičko ispitivanje, kao i epizootičko ispitivanje i sprovede i druge naložene ili propisane mjere u skladu sa članom 56 stav 2 Zakona o veterinarstvu.

Veterinar koji posumnja na bolest dužan je da: naloži držaocu životinja da sprovede propisane mjere i da naložene mjere upiše u evidenciju koja se vodi na gazdinstvu, preduzme neophodne mjere radi potvrđivanja ili isključivanja sumnje na bolest kada utvrdi bolest odnosno sumnju na bolest iz člana 54 Zakona o veterinarstvu.

Kada se na gazdinstvu nalazi jedna ili više prijemčivih vrsta životinja sa sumnjom da su zaražene virusom bolesti kvrgave kože, uzimanje odgovarajućeg broja uzoraka za laboratorijsko ispitivanje potrebno za potvrđivanje bolesti vrši se u skladu sa uputstvom datom u Prilogu 1 ovog plana koji je sastavni dio Kriznog plana.

Specijalistička veterinarska laboratorija obezbjeđuje i vrši kontinuiranu laboratorijsku dijagnostiku bolesti kvrgave kože.

Specijalistička veterinarska laboratorija vrši laboratorijsku dijagnostiku metodom PCR kojom se dokazuje genom virusa bolesti kvrgave kože, ili drugim metodama u skladu sa važećim priručnikom Međunarodne organizacije za zdravlje životinja (OIE).

Službeni veterinar nadležan za određeno epizootičko područje dužan je da sumnju na bolest prijavi na propisani način Upravi i na osnovu prijave sprovede epizootičko ispitivanje, u skladu sa članom 58 Zakona o veterinarstvu.

Kada se na gazdinstvu nalazi jedna ili više životinja za koju se sumnja da je zaražena ili kontaminirana virusom bolesti kvrgave kože, na tom gazdinstvu službeni veterinar bez odlaganja preduzima neophodne mjere radi potvrđivanja ili isključivanja bolesti, a naročito uzimanje odgovarajućeg broja uzoraka za laboratorijsko ispitivanje.

Službeni veterinar nakon prijave sumnje, bez odlaganja stavlja pod službeni nadzor gazdinstvo za koje postoji sumnja na prisustvo bolesti kvgave kože, sprovodi epizootičko ispitivanje i naređuje sljedeće mjere:

- 1) popis prijemčivih vrsta životinja sa navođenjem broja uginulih životinja, zaraženih odnosno životinja sumnjivih na bolest za svaku vrstu pojedinačno, uz redovno ažuriranje popisa u koji se upisuju životinje koje su rođene ili uginule tokom perioda dok traje sumnja na bolest;
- 2) zatvaranje prijemčivih životinja u objekte, gdje je to moguće, u periodu aktivnosti vektora;
- 3) zabranu kretanja prijemčivih životinja sa i na gazdinstvo;
- 4) ulazak ili izlazak lica, životinja drugih vrsta koje nijesu prijemčive na bolest kvgave kože, vozila, mesa ili trupova životinja, opreme, otpada, stajnjaka, đubriva, hrane za životinje i prostirke, ili bilo čega čime bi mogla prenijeti bolest sa i na gazdinstvo, podliježe odobranju službenog veterinara koji propisuje uslove za sprječavanje bilo kakvog rizika od širenja bolesti;
- 5) dezinfekciju objekata i postavljanje dezinfekcionih barijera na ulazu i izlazu iz objekta u kom se drže prijemčive vrste životinja i na ulazu i izlazu sa gazdinstva;
- 6) uklanjanje leševa životinja na propisan način;
- 7) popis drugih gazdinstava na kojima se drže ili uzgajaju prijemčive životinje, a koje su mogle biti zaražene iz istog izvora.

Mjere se ne povlače dok službeni veterinar ne isključi sumnju na postojanje bolesti!

2.3. Potvrđivanje prisustva bolesti kvgave kože

2.3.1 Obavješćavanje o potvrđenom prisustvu bolesti kvgave kože

Veterinar je dužan da nakon dobijanja izvještaja o laboratorijskom ispitivanju dostavljenih uzoraka prijavi potvrđeni slučaj bolesti kvgave kože bez odlaganja službenom veterinaru nadležnom za to epizootičko područje, najkasnije u roku od 24 sata (telefonom, telefaksom ili elektronskim putem i u pisanoj formi na Obrascu "PB") u skladu sa članom 5 Pravilnika o klasifikaciji bolesti životinja, načinu prijavljivanja i obavješćavanja o zaraznim bolestima životinja.

Službeni veterinar nadležan za to epizootičko područje dužan je da o pojavi zarazne ili parazitske bolesti ili sumnje na bolest obavijesti o potvrđivanju bolesti kvgave kože pravna lica koja obavljaju veterinarsku djelatnost u skladu sa članom 58 Zakona o veterinarstvu i Upravu bez odlaganja, a najkasnije u roku 24 sata (telefonom, telefaksom ili elektronskim putem i u pisanoj formi na Obrascu "PB"), a izvještaj o pojavi bolesti kvgave kože dostavi Upravi do 15. u mjesecu, za protekli mjesec u skladu sa članom 5 Pravilnika o klasifikaciji bolesti životinja, načinu prijavljivanja i obavješćavanja o zaraznim bolestima životinja.

2.3.2 Mjere koje se preduzimaju u slučaju potvrđivanja prisustva bolesti kvgave kože

- (1) Ukoliko se službeno potvrdi bolest kvgave kože na gazdinstvu, službeni veterinar, pored mjera koje se sprovode u slučaju sumnje na bolest kvgave kože, na zaraženom gazdinstvu, sprovodi epizootičko ispitivanje i naređuje sprovođenje sljedećih mjera:
 - 1) izdvajanje i odvojeno držanje oboljele i/ili sumnjive životinje od zdravih životinja u zatvorenom i zaštićenom prostoru od insekata;
 - 2) usmrćivanje na human način oboljelih životinja i neškodljivo uklanjanje leševa usmrćenih ili uginulih životinja pod službenim nadzorom, na način da se spriječi širenje virusa kvgave kože tokom prevoza i usmrćivanja;
 - 3) uništavanje:

- hrane za životinje, opreme, otpada, stajnjaka, đubriva, i prostirke ili bilo čega čime bi se mogla prenijeti bolest, a za koje utvrdi da su bili u kontaktu sa oboljelim životinjom, na odgovarajući način kojim se obezbijuje da će se uništiti uzročnik bolesti ili vektor uzročnika bolesti;
 - 4) obradu stajnjaka (prostirka, stajsko đubrivo) na način kojim se uništava uzročnik bolesti ili vektor uzročnika bolesti u skladu sa postupkom koji je dat u Prilogu.
 - 5) čišćenje, dezinfekcija i dezinsekciju objekta u kome su bile smještene prijemčive životinje (goveda), njihove okoline, vozila koja su se upotrebljavala za transport kao i sve opreme koja bi mogla biti kontaminirana i stalno održavanje higijenskih uslova u objektu i neposrednoj okolini;
 - 6) vakcinacija svih prijemčivih životinja u skladu sa posebnim programom vakcinacije (u daljem tekstu: Programom vakcinacije).
- (2) Na zaraženom gazdinstvu službeni veterinar sprovodi popis goveda, vrši stalni nadzor nad sprovođenjem naloženih mjera i dostavlja nedjeljni izvještaj.
- (3) Mjere se mogu proširiti i na druga susjedna gazdinstva, ako njihov smještaj, konfiguracija ili kontakti sa gazdinstvom na kojem je potvrđena pojava bolesti daju razlog za sumnju na moguću kontaminaciju.

2.3.3. Epizootioško ispitivanje

Epizootioško ispitivanje se sprovodi u slučaju sumnje na prisustvo bolesti i u slučaju potvrđivanja prisustva bolesti kvrgave kože.

Epizootioškim ispitivanjem prikupljaju se podaci o:

- 1) vremenskom periodu u kojem je bolest kvrgave kože mogla da bude prisutna na gazdinstvu prije postavljanja sumnje ili prijave bolesti;
- 2) mogućem izvoru virusa bolesti kvrgave kože na gazdinstvu i utvrđivanje drugih gazdinstava na kojima se nalaze životinje koje su sumnjive da su zaražene ili životinje koje su se mogle zaraziti iz istog izvora bolesti;
- 3) prisutnost i rasprostranjenost vektora bolesti, prema potrebi.
- 4) kretanju životinja, ljudi, prevoznih sredstava sa ili na gazdinstvo, kao i načinu i putevima uklanjanja leševa.

2.3.4. Mjere koje se primjenjuju na gazdinstvima koja se sastoje od različitih epizootioških proizvodnih jedinica

Na gazdinstvu koje ima dvije ili više posebnih proizvodnih jedinica, može se dozvoliti odstupanje od sprovođenja mjera iz tačke 2.3.2, na proizvodnoj jedinici koja nije zaražena pod uslovom da:

- (1) struktura i veličina objekta omogućava potpuno odvojen smještaj i držanje različitih stada, uključujući i različiti vazdušni prostor;
- (2) su postupci u različitim proizvodnim jedinicama, a naročito način držanja i poslovi u štalama i na pašnjacima, hranjenje i uklanjanje stajnjaka ili đubreta potpuno odvojeni i sprovode ih različita lica;
- (3) su mehanizacija, oprema, instalacije, instrumenti i pribor za dezinfekciju koji se koriste u različitim proizvodnim jedinicama, potpuno odvojene.

2.3.5. Određivanje zaraženog i ugroženog područja

Nakon službenog potvrđivanja prisustva bolesti kvrgave kože, određuje se zaraženo područje u krugu poluprečnika od najmanje 3 km oko mjesta žarišta, kao dio ugroženog područja koje obuhvata krug poluprečnika od najmanje 10 km od mjesta žarišta, odnosno područje pod ograničenjem. Područje pod ograničenjem je područje koje obuhvata zaraženo i ugroženo područje.

Granice područja pod ograničenjem, odnosno granice zaraženog i ugroženog područja utvrđuje Uprava, u zavisnosti od prirode bolesti, konfiguracije terena, bioloških faktora, sprovođenja mjera kontrole zdravlja životinja, biosigurnosnih mjera i načina uzgoja životinja u skladu sa članom 60 Zakona o veterinarstvu.

Uprava može promijeniti granice ugroženog područja ili vrijeme trajanja ograničenja uzevši u obzir sljedeće:

- geografske okolnosti i ekološke činioce,
- meteorološke uslove,
- prisutnost, distribuciju i vrstu vektora,
- rezultate epizootioloških studija
- rezultate laboratorijskih testova;
- mjere kontrole koje su primijenjene; i
- raspoloživost objekata za klanje goveda i preradu proizvoda životinjskog porijekla.

2.3.6. Označavanje zaraženog i ugroženog područja

Označavanje zaraženog i ugroženog područja vrši se tablama i trakama sa tekstom upozorenja datim u Prilogu 2 koji je sastavni dio Kriznog plana.

2.4. Mjere koje se sprovode u zaraženom području

(1) U zaraženom području službeni veterinar naređuje sprovođenje sljedećih mjera:

- popis svih gazdinstava na kojima se drže goveda (telad, junad, krave, volovi i priplodni bikovi), uz redovno ažuriranje popisa u koji se upisuju životinje koje su rođene ili uginule tokom perioda dok traje primjena mjera;
- identifikacija kontaktnih gazdinstava sa zaraženim gazdinstvom i sprovođenje epizootiološkog ispitivanja na tim gazdinstvima
- redovna kontrola svih gazdinstava na kojima se drže prijemčive vrste životinja, na način kojim se izbjegava širenje moguće prisutnog virusa kvrgave kože na gazdinstvu, koja uključuje pregled odgovarajuće dokumentacije, naročito popisa i mjera sprovedenih u svrhu sprječavanja unošenja ili iznošenja virusa kvrgave kože, a koja uključuje klinički pregled ili uzimanje uzoraka;
- zabrana kretanja (prometa) prijemčivih životinja sa gazdinstva, osim upućivanja na klanje životinja bez kliničkih simptoma bolesti u klanicu u zaraženom odnosno ugroženom području pod nadzorom službenog veterinara;
- zabranu održavanja sajмова, pijaca, izložbi i drugih okupljanja životinja;
- i druge mjere primjerene opasnosti od širenja bolesti kvrgave kože.

(2) Promet goveda može se vršiti u:

- zaraženom području samo za goveda koja su porijeklom sa tog područja i ako je proteklo najmanje 28 dana od dana vakcinacije svih goveda na gazdinstvu i nije bilo ni jednog novog slučaja bolesti na gazdinstvu nakon usmrćivanja;
- van zaraženog područja samo na direktno klanje u klanicu pod nadzorom službenog veterinara, ako je proteklo najmanje 14 dana od dana vakcinacije svih goveda na gazdinstvu, ako životinje ne pokazuju kliničke znake bolesti na dan utovara i otpreme;
- područjima van zaraženog i ugroženog područja (u daljem tekstu: slobodna područja) u kojima se sprovodi vakcinacija ukoliko:
 - i. se upućuju direktno na klanje, sedam dana nakon sprovedene vakcinacije;

- ii. se upućuju na drugo gazdinstvo, 28 dana nakon sprovedene vakcinacije;
 - iii. to proizvodni ciklus zahtijeva u cilju završetka tovnog ciklusa, 14 dana nakon sprovedene vakcinacije, ako životinje ne pokazuju kliničke simptome na dan utovara.
- u slobodnim područjima gdje nije sprovedena vakcinacija ako:
 - i. se goveda upućuju direktno na klanje u odobrene klanice uz potvrdu veterinara o izvršenom kliničkom pregledu;
 - ii. se goveda upućuju sa gazdinstva na gazdinstvo, uz prethodnu najavu transporta veterinaru radi kliničkog pregleda goveda prije utovara i izvršenom tretmanu goveda repelentima radi zaštite od insekata, dezinfekciji i dezinsekciji vozila kojim se prevoze životinje i prijavu istovara veterinaru koji vrši klinički pregled životinja i dezinfekciju i dezinsekciju vozila;
 - iii. to zahtijeva proizvođač, odnosno vlasnik/držalac životinja, a uslovljen je proizvodnom tehnologijom, odobrava se direktno kontrolisano kretanje iz područja koja su slobodna od bolesti kvrgave kože na drugu proizvodnu jedinicu u okviru istog proizvodnog sistema, u roku od 24 sata pod nadzorom službenog veterinara.
- (3) zabranjuju se zajedničke ispaše prijemčivih životinja porijeklom sa različitih gazdinstava;
- (4) zabranjuje se promet, održavanje sajмова, izložbi, sportskih takmičenja i drugih smoti, zabranjuje se rad stočnim pijacama za prijemčljive životinje (goveda i bivola) osim u slučaju unaprijed ugovorene prodaje životinja i upućivanja na direktno klanje u klanicu na osnovu odobrenje službenog veterinara u mjestu porijekla;
- (5) zabranjuje se promet sirove kože i sjemena porijeklom od prijemčivih životinja van zaraženog područja;
- (6) zabranjuje se prirodni pripust prijemčljivih životinja;
- (7) zabranjuje se ili ograničava kretanja i premještanje sa gazdinstava hrane za životinje, opreme, otpada, prostirki, stajskog đubriva ili predmeta preko kojih bi se mogla prenijeti bolest;
- (8) mlijeko i proizvodi od mlijeka koji se stavljaju u promet moraju biti obrađeni termički u skladu sa tačkom 2.42, stav 3 ili na drugi način kojim se uništava virus bolesti kvrgave kože;
- (9) dezinsekcija gazdinstava i područja koja su pogodna za razmnožavanje vektora;
- (10) redovno izđubiranje objekata u kojem borave prijemčljive životinje i redovno tretiranje stajnjaka;
- (11) redovna kontrola prometa goveda na saobraćajnicama radi kontrole prometa životinja;
- (12) vakcinacija svih prijemčivih životinja prema Programu vakcinacije.
- (13) Mjere se mogu proširiti i na druga susjedna (kontaktna) gazdinstva, ako njihov smještaj, konfiguracija ili kontakti sa gazdinstvom na kojem je potvrđena pojava bolesti daju razlog za sumnju na moguću kontaminaciju.
- (14) Mjere koje se primjenjuju u zaraženom području ostaju na snazi barem toliko dugo koliko traje maksimalni period inkubacije (28 dana), nakon što su životinje uklonjene sa zaraženog gazdinstva i obavljena završna dezinfekcija u skladu s uputstvom koje daje službeni veterinar i tako da se eliminiše svaki rizik od širenja ili preživljavanja virusa kvrgave kože.

2.4.1. Mjere koje se odnose na svježe meso i proizvode od mesa koji su proizvedeni u zaraženom području

Proizvodi od mesa dobijeni od prijemčivih vrsta životinja, koje potiču iz zaraženog područja mogu se stavljati u promet samo ako su podvrgnuti najmanje jednom od sljedećih postupaka obrade kojim se obezbjeđuje uništavanje virusa kvrgave kože:

- 1) termičkoj obradi u hermetički zatvorenim posudama, uz F_0 vrijednost od 3 ili više;
- 2) termičkoj obradi na minimalnoj temperaturi od 70°C , s tim da je ta temperatura dostignuta u svim dijelovima;
- 3) termičkoj obradi na minimalnoj temperaturi od 80°C , s tim da je ta temperatura dostignuta u svim dijelovima;
- 4) termičkoj obradi u hermetički zatvorenim posudama na temperaturi od najmanje 60°C tokom najmanje četiri sata, tokom kojih temperatura u središtu mora iznositi najmanje 70°C tokom 30 minuta;
- 5) prirodnoj fermentaciji i zrenju otkošenog mesa od najmanje 9 mjeseci, koje rezultiraju sljedećim karakteristikama: sposobnost vezanja vode (A_w vrijednost) nije veća od 0,93 ili pH vrijednost nije veća od 6,0;
- 6) istoj obradi kao pod tačkom 5 za neotkošćeno meso, s tim da se na svaki način mora izbjeći unakrsna kontaminacija;
- 7) termičkoj obradi koja obezbjeđuje da je dostignuta temperatura od najmanje 65°C u sredini proizvoda kroz vrijeme koje je potrebno da se dostigne pasterizacijska vrijednost (p_v) jednaka ili veća od 40.

Svježe meso, mljeveno meso i mesne prerađevine koje su dobijene najmanje 28 dana prije procijenjenog datuma najranijeg zaražavanja na gazdinstvu u zaraženom području i koje su od dana proizvodnje bile uskladištene i prevezene odvojeno od mesa i proizvoda od mesa dobijenih nakon tog datuma, mogu se stavljati u promet ako se na osnovu oznaka mogu razlikovati od mesa i proizvoda od mesa koji potiču iz zaraženog područja i koji se ne mogu stavljati u promet.

Svježe meso, mljeveno meso ili mesne prerađevine dobijeni u objektu koji se nalaze u zaraženom području, mogu se staviti u promet ako:

- 1) je objekat pod službenim nadzorom;
- 2) se u objektu prerađuje samo svježe meso, mljeveno meso ili mesne prerađevine iz stava 2 ovog člana ili svježe meso, mljeveno meso ili mesne prerađevine dobijene od životinja, za koje je službeni veterinar potvrdio da dolaze sa gazdinstava izvan zaraženog područja, koje su prevezene određenim rutama direktno do klanice određene za tu svrhu, a pod uslovom da je izvršena dezinfekcija i dezinsekcija prevoznog sredstva kojim se prevoze goveda, i da je prije i tokom prevoza prevozno sredstvo zaštićeno od napada insekata-vektora bolesti kvrgave kože, što se dokazuje potvrdom koja se upisuje u dnevnik prevoznog sredstva;
- 3) su svježe meso, mljeveno meso ili mesne prerađevine označeni u skladu sa propisom kojim su uređeni zdravstveni uslovi životinja za proizvodnju hrane i proizvoda životinjskog porijekla namijenjenih ishrani ljudi;
- 4) da su tokom proizvodnog procesa svježe meso, mljeveno meso ili mesne prerađevine jasno označene, prevezene i skladištene odvojeno od svježeg mesa, mljevenog mesa ili mesnih prerađevina koje se ne mogu otpremati izvan zaraženog područja.

2.4.2. Mjere koje se odnose na mlijeko i proizvode od mlijeka proizvedene u zaraženom području

Prilikom postupanja sa mlijekom dobijenim od prijemčivih vrsta životinja koje potiče iz zaraženog područja i proizvoda od mlijeka proizvedenih od takvog mlijeka potrebno je preduzimati posebne mjere opreza da bi se spriječilo da mlijeko ili proizvodi od mlijeka nakon prerađivanja dođu u dodir sa mogućim izvorom virusa kvrgave kože.

Mlijeko i proizvodi od mlijeka dobijeni od prijemčivih vrsta životinja koje potiču iz zaraženog područja i koji su proizvedeni najmanje 28 dana prije procijenjenog datuma najranijeg zaražavanja na gazdinstvu u zaraženom području i koji su, nakon što su proizvedeni, uskladišteni i transportovani odvojeno od mlijeka i mliječnih proizvoda, proizvedenih nakon procijenjenog datuma, mogu se staviti u promet

Za uništavanje virusa kvrgave kože u mlijeku i proizvodima od mlijeka namijenjenim ishrani ljudi mora da se primjeni jedan od sljedećih postupaka obrade;

- sterilizacija na F_{03} ili više;
- postupak UHT1;
- postupak HTST2, primijenjenim dva puta na mlijeku sa pH vrijednošću 7,0 ili više;
- postupak HTST za mlijeko sa pH vrijednošću ispod 7,0;
- postupak HTST u kombinaciji sa drugim fizičkim postupkom koji obuhvata:
 - snižavanje pH vrijednosti ispod 6,0 tokom najmanje jednog sata, ili
 - dodatno zagrijavanje do 72°C ili više, u kombinaciji sa isušivanjem.

Proizvodi od mlijeka moraju da se obrade jednim od navedenih postupaka iz stava 3 ove tačke ili moraju biti proizvedeni od mlijeka obrađenog u skladu sa istim postupkom.

Mlijeko i proizvodi od mlijeka obrađeni u objektima koji se nalaze u zaraženom području, mogu se stavljati u promet ako:

- 1) je objekat pod službenim nadzorom;
- 2) se u objektu prerađuje samo mlijeko koje ispunjava uslove iz st. 2 i 3 ove tačke ili je svježe mlijeko dobijeno od životinja izvan zaraženoga područja;
- 3) je tokom cjelokupnog proizvodnog procesa mlijeko označeno, transportovano i skladišteno odvojeno od sirovog mlijeka i proizvoda od sirovog mlijeka koji se ne mogu otpremiti izvan zaraženog područja;
- 4) se prevoz sirovog mlijeka sa gazdinstava koja se nalaze izvan zaraženog područja u objekte koji se nalaze u zaraženom području ili ako ne postoje takvi objekti u zaraženom području, u objekte koji se nalaze izvan zaraženog područja obavlja prevoznim sredstvima kod kojeg je izvršena dezinfekcija i dezinsekcija, i da je prije i tokom prevoza prevozno sredstvo zaštićeno od napada insekata-vektora bolesti kvrgave kože, što se dokazuje potvrdom koja se upisuje u dnevnik prevoznog sredstva.

2.4.3. Mjere koje se odnose na sjeme, jajne ćelije i embrione prikupljene od prijemčivih vrsta životinja u zaraženom području

Sjeme, jajne ćelije i embrioni dobijenih od prijemčivih vrsta životinja koje potiču iz zaraženog područja ne mogu se stavljati u promet.

2.4.4. Prevoz i distribucija stajnjaka i đubriva prijemčivih vrsta životinja proizvedenih u zaraženom području

Stajnjak sa gazdinstva i iz objekta i prevoznog sredstva gdje se drže prijemčive vrste životinja ne može se prevoziti i distribuirati unutar zaraženog područja.

Izuzetno od stava 1, premještanje stajnjaka prijemčivih vrsta životinja sa gazdinstva koje se nalazi u zaraženom području u objekat za obradu može se vršiti samo u skladu sa propisima kojima se uređuje otpad životinjskog porekla.

Izuzetno od stava 1, premještanje stajnjaka prijemčivih vrsta životinja sa gazdinstva koje se nalazi u zaraženom području i na kome se ne sprovode mjere iz tačke 2.2.2 ili 2.3.2 može se vršiti pod sljedećim uslovima:

- 1) da je stajnjak proizveden najmanje 28 dan prije procenjenog datuma najranijeg zaražavanja životinje na gazdinstvu u zaraženom području i rasut po zemlji i sa njom odmah pomiješan/uzoran i na dovoljnoj udaljenosti od gazdinstva na kome se drže prijemčive vrste životinja, ili
- 2) da je ispitivanjem svih životinja na gazdinstvu isključeno prisustvo životinja sumnjivih da su zaražene virusom kvrgave kože,
 - a. da je stajnjak proizveden najmanje četiri dana prije ispitivanja,
 - b. da je stajnjak pomiješan sa zemljom na određenom polju blizu gazdinstva porijekla i da je nadovoljnoj udaljenosti od drugih

gazdinstava u zaraženom području na kojima se drže prijemčive vrste životinja.

Kada se odobri premještanje stajnjaka sa gazdinstva na kome se drže prijemčive vrste životinja prevoz stajnjaka vrši se nepropusnim prevoznim sredstvom, koje je očišćeno, dezinfikovano i da je izvršena dezinfekcija poslije utovara i prije napuštanja gazdinstva, da bi se spriječilo širenje virusa kvrgave kože.

2.4.5. Mjere koje se odnose na kože prijemčivih vrsta životinja u zaraženom području

Svježa koža goveda i divljih preživara koja potiče iz zaraženog područja ne može se stavljati u promet.

U promet se može staviti koža goveda i divljih preživara koja je sušena, suvo soljena ili vlažno soljenja najmanje 40 dana.

2.4.6. Mjere koje se odnose na hranu za životinje, sijeno i slamu proizvedene u zaraženom području

Hrana za životinje, sijeno i slama koje potiču iz zaraženog područja ne mogu se stavljati u promet.

Izuzetno od stava 1 ove tačke hrana za životinje, sijeno i slama mogu se staviti u promet:

- 1) ako su proizvedeni najmanje 28 dana prije procijenjenog datuma zaražavanja životinja na gazdinstvu na kojem je potvrđena pojava bolesti kvrgave kože i koji su držani i transportovani odvojeno od hrane za životinje, sijena i slame proizvedenih nakon tog datuma; ili
- 2) ako su namijenjeni za korišćenje unutar zaraženog područja, uz odobrenje službenog veterinara; ili
- 3) ako su proizvedeni u prostorima u kojima se ne drže prijemčive vrste životinja; ili
- 4) su proizvedeni u prostorima u kojima se ne drže prijemčive vrste životinja i za koje su sirovine dobijene na prostorima iz prethodne tačke ili na prostorima koji se nalaze izvan zaraženog područja.

Hrana za životinje i slama proizvedeni na gazdinstvima na kojima se drže prijemčive vrste životinja mogu se staviti u promet ukoliko je:

- bila podvrgnuta djelovanju vodene pare u zatvorenoj komori tokom najmanje 10 minuta na temperaturi od najmanje 80°C, ili
- bila podvrgnuta djelovanju formalinskih para (gasoviti formaldehid) koje nastaju u komori zatvorenoj najmanje 8 sati i pri temperaturi od najmanje 19°C, pri čemu se upotrebljavaju komercijalni rastvori u koncentraciji od 35 do 40%, ili
- bila uskladištena u paketima ili balama na natkrivenom mjestu udaljenom najmanje 2 km od najbližeg mjesta izbijanja bolesti kvrgave kože i koja nije odvožena sa tog mjesta prije isteka najmanje tri mjeseca od završetka čišćenja i dezinfekcije, a ni u kom slučaju prije ukidanja ograničenja u zaraženom području.

2.5. Mjere koje se sprovode u ugroženom području

U ugroženom području službeni veterinar naređuje sprovođenje sljedećih mjera:

- popis svih gazdinstava na kojima se drže prijemčljive životinje (telad, junad, krave, volovi i priplodni bikovi) kao i redovno dopunjavanje tih podataka;
- držanje svih prijemčljivih životinja na gazdinstvu u objektu ili na drugom mjestu gdje mogu biti izolovane, i zaštićene od vektora;
- aktivni nadzor – obilazak svih gazdinstava na kojima se drže prijemčljive životinje i klinički pregled sumnjivih životinja;
- zabrana kretanja prijemčljivih životinja van ugroženog područja, osim direktno upućivanja u klanicu van ugroženog područja, odnosno u

slobodno područje, uz potvrdu veterinara o izvršenom kliničkom pregledu i odobrenju službenog veterinara;

- zabrana prometa sirove kože i sjemena porijeklom od prijemčljivih životinja van ugroženog područja;
- mlijeko i proizvodi od mlijeka koji se stavljaju u promet moraju biti podvrgnuti termičkoj obradi ili na neki drugi način kojim se sigurno uništava virus;
- redovna kontrola prometa goveda na saobraćajnicama radi kontrole prometa životinja;
- vakcinacija svih prijemčivih životinja prema Programu vakcinacije.
- zabranu održavanja sajмова, pijaca, izložbi i drugih okupljanja životinja;
- i druge mjere primjerene opasnosti od širenja bolesti kvrgave kože.

Goveda moraju ostati u ugroženom području najmanje koliko traje najduži period inkubacije, nakon uklanjanja poslednjeg pozitivnog slučaja.

2.5.1. Mjere koje se odnose na svježe meso životinja prijemčivih vrsta koje potiču iz ugroženog područja i na proizvode od mesa proizvedene od takvog mesa

Prilikom postupanja sa svježim mesom, mljevenim mesom, mesnim prerađevinama i proizvodima od mesa dobijenim od prijemčivih vrsta životinja, koje potiču iz ugroženog područja kao i svježim mesom, mljevenim mesom, mesnim prerađevinama i proizvodima od mesa dobijenim od prijemčivih vrsta životinja koji su proizvedeni u objektima koji se nalaze u ugroženom području sprovode se mjere utvrđene tačkom 2.4.1 ovog plana čije sprovođenje naređuje službeni veterinar.

2.5.2. Mjere koje se odnose na mlijeko i proizvode od mlijeka životinja prijemčivih vrsta proizvedene u ugroženom području

Prilikom postupanja sa mlijekom dobijenim od prijemčivih vrsta životinja koje potiče iz ugroženog područja i mlijeka i proizvoda od mlijeka proizvedenih od takvog mlijeka sprovode se mjere utvrđene 2.4.2 ovog plana čije sprovođenje naređuje službeni veterinar.

2.5.3. Prevoz i razbacivanje stajnjaka dobijenog od životinja prijemčivih vrsta u ugroženom području

Prilikom postupanja sa stajnjakom sa gazdinstva, iz objekata ili prevoznih sredstava u zaraženom odnosno ugroženom području sprovode se mjere utvrđene 2.4.4 ovog plana čije sprovođenje naređuje službeni veterinar.

2.6. Mjere koje se primjenjuju u području pod ograničenjem

U području pod ograničenjem, zabranjeno je kretanje:

- a) živih goveda i divljih preživara;
- b) sjemena, jajnih ćelija i embriona goveda;
- c) svježeg mesa goveda, mesnih prerađevina i proizvoda od mesa koji su proizvedeni od svježeg mesa goveda;
- d) mlijeka, proizvoda od mlijeka, kolostruma i proizvoda na bazi kolostruma porijeklom od goveda, osim mlijeka i proizvoda od mlijeka gdje je sirovo mlijeko bilo podvrgnuto termičkoj obradi kojim se sigurnošću inaktiviraju virus bolesti kvrgave kože;
- e) svježe kože goveda i divljih preživara; i
- f) neprerađenih nus proizvoda porijeklom od goveda i divljih preživara.

Premještanje životinja na klanje u klanice koje se nalaze izvan područja pod ograničenjem može se odobriti, prevoznim sredstvima pod službenim nadzorom, pod uslovom da:

- a) su životinje rođene ili su neprekidno boravile najmanje 28 dana prije otpreme na gazdinstvu na kojem tokom tog perioda nije bilo službeno prijavljenih slučajeva bolesti kvrgave kože;
- b) su životinje pri utovaru klinički pregledane i nijesu pokazivale nikakve kliničke znake bolesti kvrgave kože;
- c) su životinje direktno prevezene u klanicu, bez zaustavljanja ili istovara prevoznim sredstvom koje ispunjava dodatne garancije iz tačke 4 ove instrukcije;
- d) se životinje zakolju u roku od 72 sata po dolasku u klanicu;
- e) nijesu vakcinisane protiv bolesti kvrgave kože i potiču sa gazdinstva na kojem nije vršena vakcinacija goveda protiv bolesti kvrgave kože.

2.6.1. Identifikacija životinja prijemčivih vrsta

U slučaju izbijanja bolesti kvrgave kože, službeni veterinar naređuje zabranu kretanja životinja prijemčivih vrsta i u slučaju da nijesu identifikovane, njihovu identifikaciju.

2.6.2. Kontrola kretanja u slučaju izbijanja bolesti kvrgave kože

U slučaju izbijanja bolesti kvrgave kože u zoni pod ograničenjem, radi kontrole kretanja životinja prijemčivih vrsta, službeni veterinar naređuje:

- 1) vlasnicima životinja dostavljanje odgovarajućih podataka o životinjama koje ulaze na gazdinstvo ili ga napuštaju;
- 2) licima koja se bave prevozom i stavljanjem u promet životinja prijemčivih vrsta dostavljanje odgovarajućih podataka o životinjama koje su prevozili ili stavljali u promet.

Dostavljanje podataka iz tačke 1 može se proširiti i na vlasnike i lica koja se bave prevozom i stavljanjem u promet prijemčivih vrsta životinja iz dijela ili cijelog područja koje nije pod ograničenjem, u skladu sa procijenom rizika.

2.7. Vakcinacija

Protiv bolesti kvrgave kože vrši se vakcinacija životinja živom atenuiranim vakcinom ili drugom dostupnom vakcinom.

2.7.1. Uslovi za sprovođenje vakcinacije

Odluka o vakcinaciji prijemčivih životinja protiv bolesti kvrgave kože donosi se na osnovu rezultata procjene rizika, koji uključuje najmanje na sljedeće kriterijume:

- koncentraciju prijemčivih životinja na zahvaćenom području,
- svojstva i sastav dostupnih vakcina,
- postupke za nadzor distribucije, skladištenja i upotrebe vakcine,
- vrstama i starosti životinja koje se mogu ili moraju vakcinisati,
- područja na kojima se vakcinacija može ili mora sprovesti,
- trajanje kampanje vakcinacije.

2.7.2. Sprovođenje vakcinacije

Vakcinacija protiv bolesti kvrgave kože sprovodi se u skladu sa posebnim programom vakcinacije koji donosi organ državne uprave nadležan za poslove veterinarstva (u daljem tekstu: Ministarstvo).

2.7.3. Mjere koje se sprovode u području vakcinacije u periodu od početka vakcinacije do isteka najmanje 28 dana nakon završetka vakcinacije

U području vakcinacije u periodu od početka vakcinacije do isteka najmanje 28 dana nakon završetka vakcinacije sprovode se mjere u skladu sa Stručnim uputstvom koje donosi Uprava.

2.8. Čišćenje, pranje i dezinfekcija

Postupci čišćenja, dezinfekcije i dezinsekcije, sprovode se pod službenim nadzorom.

2.9. Ponovno uvođenje životinja na gazdinstvima

Ponovno uvođenje ili naseljavanje životinja na gazdinstvo na kojem je bila potvrđena bolest kvrgave kože može početi tek nakon što istekne 28 dan od završne dezinfekcije gazdinstva.

Životinje za obnovu populacije mogu se uvesti na gazdinstvo samo kada ne dolaze sa područja na kojima se sprovode mjere ograničenja vezana za bolest kvrgave kože i kada je potvrđeno da životinje namijenjene obnovi populacije ne pokazuju kliničke znake bolesti.

Ponovno naseljavanje životinja na gazdinstvo sprovodi se u skladu sa uputstvom Uprave, uz odobrenje službenog veterinara.

Nezavisno od načina uzgajanja na gazdinstvu, životinje moraju biti klinički pregledane jednom sedmično, između 15. i 28. dana od ponovnog uvođenja.

2.10. Usmrćivanje oboljelih životinja

Usmrćivanje zaraženih životinja sprovodi se u skladu sa članom 59 stav 1 tačka 8 i 9 Zakona o veterinarstvu, članom 16 stav 2 tačka 4, stav 3, stav 4, stav 5 tačka 1 i stav 8 Zakona o zaštiti dobrobiti životinja i u skladu sa Pravilnikom o bližim uslovima za zaštitu životinja tokom klanja ("Službeni list CG", broj 54/2015).

2.11. Neškodljivo uklanjanje leševa i predmeta kontaminiranih virusom kvrgave kože

Neškodljivo uklanjanje leševa i predmeta kontaminiranih uzročnikom bolesti kvrgave kože sprovodi se u skladu sa čl. 105 i 106 Zakona o veterinarstvu i Pravilnikom o higijenskim, veterinarsko-zdravstvenim i drugim uslovima za nus proizvode i objekte za preradu ili uništavanje nus proizvoda životinjskog porijekla ("Službeni list CG", br. 45/15).

2.12. Naknada štete

Vlasniku životinja koje su uginule ili koje su usmrćene zbog sprovođenja naređenih mjera za suzbijanje bolesti kvrgave kože, kao i za stvari i sirovine koje su oštećene ili uništene prilikom sprovođenja naređenih mjera pripada naknada štete u visini tržišne vrijednosti životinja ili predmeta u trenutku izvršenja mjere u skladu sa članom 69 stav 1 i članom 70 Zakona o veterinarstvu.

Mjere za suzbijanje pojave i iskorjenjivanje bolesti kvrgave kože koje se odnose na zdravstvenu zaštitu, kliničke preglede, postavljanje dijagnoze i laboratorijsko ispitivanje u cilju potvrđivanja prisustva virusa kvrgave kože vrše se u skladu sa zakonom, pravilima struke i Stručnim uputstvom za sprovođenje Kriznog plana koje donosi Uprava.

2.13. Pomoć drugih organa državne uprave u sprovođenju kriznog plana

Kada se pojavi bolest kvgave kože, u zavisnosti od stepena opasnosti, Uprava može da zatraži pomoć od organa uprave nadležnog za poslove policije i organa državne uprave nadležnog za poslove odbrane radi sprovođenja mjera suzbijanja i iskorjenjivanja bolesti, u skladu sa članom 65 Zakona o veterinarstvu.

Vlada može zadužiti organ uprave nadležan za poslove policije i organ državne uprave nadležan za poslove odbrane da sprovodi mjere ograničenja ili zabrane kretanja ljudi i životinja na određenim područjima, a po potrebi i na djelovima granice Crne Gore radi sprječavanja unošenja i širenja, kao i preduzimanja mjera suzbijanja bolesti kvgave kože iz člana 54 st. 2 i 3 ovog zakona.

2.14. Zaštitne mjere

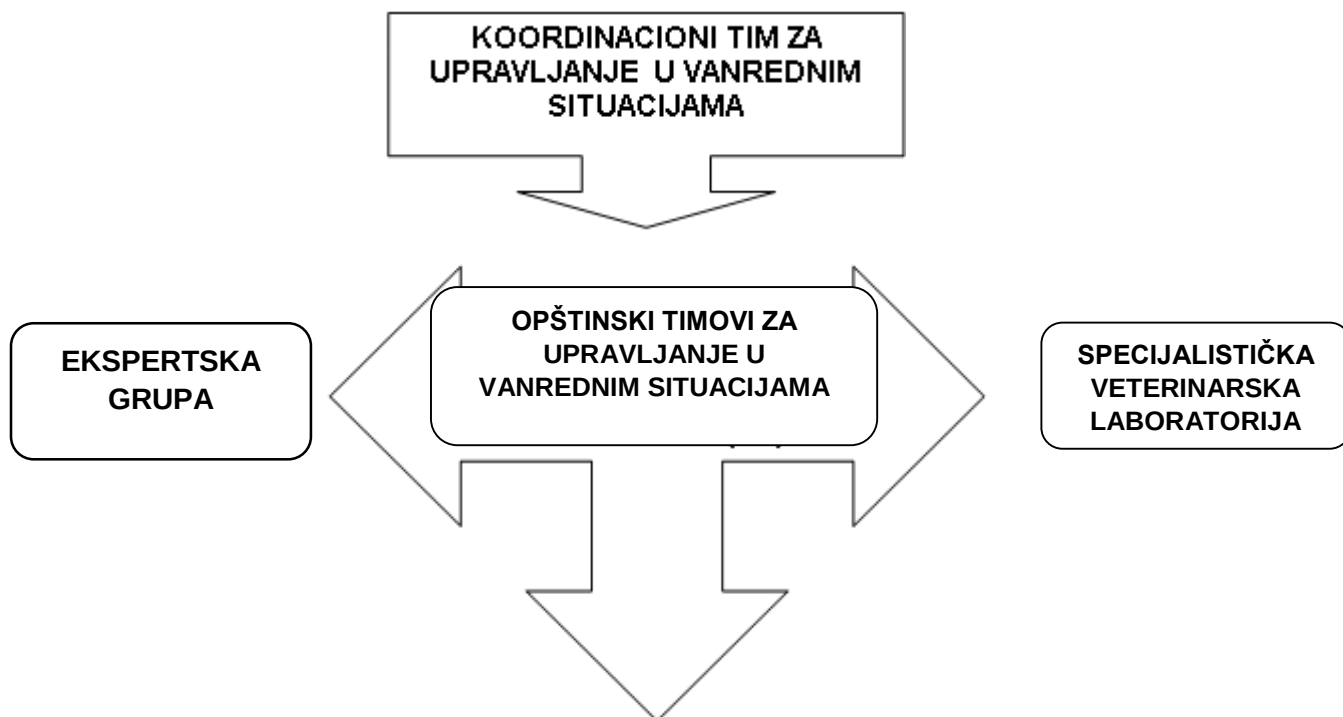
Kada se utvrdi i dok traje opasnost od bolesti kvgave kože Ministarstvo može u vanrednim situacijama, kao i u drugim okolnostima čije nastupanje nije moguće predvidjeti, spriječiti, otkloniti ili smanjiti do prihvatljivog nivoa, ili kada postoji rizik da se na teritoriju Crne Gore iz drugih država unese bolest kvgave kože ili da se prenese uvozom ili tranzitom pošiljki, radi suzbijanja i iskorjenjivanja bolesti, narediti preduzimanje i drugih mjera i postupaka koji nijesu propisani zakonom, u skladu sa članom 59 stav 3 i članom 63 stav 2 Zakona o veterinarstvu.

3. Organizaciona struktura i lanac komandovanja

3.1. Koordinacioni tim za upravljanje u vanrednim situacijama

U slučaju pojave bolesti kvgave kože i proglašavanja vanrednog stanja obavještava se Koordinacioni tim za upravljanje u vanrednim situacijama putem operativnog komunikacionog centra 112, u skladu sa Zakonom o zaštiti i spašavanju.

3.2 Lanac komandovanja

3.3. Operativni štab za upravljanje vanrednom situacijom zbog epizootije bolesti kvrgave kože (OŠ)

Za upravljanje vanrednom situacijom zbog epizootije bolesti kvrgave kože formira se Operativni štab za upravljanje u vanrednim situacijama (u daljem tekstu: Operativni štab) kojim rukovodi direktor Direktorata za vanredne situacije.

Ministarstvo poljoprivrede u ruralnog razvoja - Uprava vrši:

- procjenu opasnosti od pojave i širenja bolesti kvrgave kože;
- obezbjeđuje osposobljavanje zaposlenih;
- preduzima mjere i aktivnosti potrebne za efikasno izvršavanje Kriznog plana;
- obezbjeđuje pravovremenu pripremu i davanje podataka i informacija od značaja Ministarstvu unutrašnjih poslova;
- vrši i druge poslove utvrđene zakonom.

Operativnom štabu tokom trajanja epizootije, stručnu i tehničku pomoć pruža Ekspertska grupa i/ili eksperti i Specijalistička veterinarska laboratorija.

Članovi Operativnog štaba su:

- 1) ministar poljoprivrede i ruralnog razvoja (u daljem tekstu: Ministar);
- 2) direktor Uprave;
- 3) načelnik/savjetnik Sektora/Odjeljenja za zaštitu zdravlja i dobrobit životinja Uprave;
- 4) glavni veterinarski inspektor;
- 5) predstavnik granične veterinarske inspekcije;
- 6) direktor Specijalističke veterinarske laboratorije;
- 7) predstavnik Veterinarske komore Crne Gore;
- 8) predstavnik Ministarstva unutrašnjih poslova;
- 9) predstavnik Ministarstva odbrane;
- 10) predstavnik Ministarstva finansija;
- 11) predstavnik Uprave policije;
- 12) predstavnik Uprave Carina;
- 13) predstavnik Uprave za šume (lovstvo);
- 14) predstavnik Agencije za zaštitu životne sredine;
- 15) predstavnik lokalne samouprave;
- 16) predstavnik proizvođača prijemčivih životinja.

U radu Operativnog štaba, po pozivu, mogu da učestvuju starješine i predstavnici drugih ministarstava i drugih organa uprave i predstavnici drugih organizacija i institucija.

Radi uspostavljanja hitne komunikacije i obezbjeđivanja stalne dostupnosti članova Operativnog štaba, sačinjava se spisak članova Operativnog štaba sa neophodnim podacima, obezbjeđuje se neophodna oprema za hitnu komunikaciju a Uprava priprema pisana uputstva i protokole rada.

Spisak članova Operativnog štaba, Ekspertske grupe i opštinskih timovima sadrži, za svakog člana pojedinačno, najmanje sljedeće podatke:

- 1) ime i prezime;
- 2) obaveze;
- 3) telefonske brojeve (posao, stan);
- 4) E-mail (posao, stan).

3.4. Prostorije i oprema za rad Operativnog štaba

Prostorije i oprema potrebne za rad Operativnog štaba:

- 1) adekvatno opremljen kancelarijski prostor za rad članova Operativnog štaba;
- 2) sredstva za komunikaciju (telefoni (fiksni, mobilni), kompjuteri, faks, internet, radio veza i sl.);
- 3) ostala kancelarijska oprema (štampač, fotokopir, kancelarijski materijal i sl.)
- 4) kompjuterski sistem za identifikaciju stada i lokaciju životinja, a ukoliko nije moguće štampane verzije izvoda iz centralne baze;

- 5) mape razmjera 1:50.000 i 1:10.000;
- 6) uređaji za geopozicioniranje;
- 7) geografski informacijski sistem;
- 8) fotoaparati i video kamere koji se mogu dezinfikovati;
- 9) registri objekata gazdinstva goveda, klanice, stočne pijace i druge organizacije i udruženja koja bi mogla biti ugrožena i koji moraju biti obavješteni o potvrđenoj pojavi bolesti kvrgave kože;
- 10) spisak javnih ustanova, veterinarskih i drugih organizacija koje mogu biti angažovane na poslovima suzbijanja bolesti i pružanja pomoći u vanrednim situacijama sa podacima o vrstama treninga i prethodnim iskustvima na poslovima suzbijanja visoko kontagioznih bolesti;
- 11) vozila za prevoz ljudi i opreme.

Za potrebe Operativnog štaba, mora se obezbijediti i prostorija za sastanke, komunikaciju sa medijima, predstavnicima industrije i drugim institucijama i organizacijama, kao i direktna telefonska linija rezervisana za pružanje informacija stanovništvu o načinu kontrole bolesti i ostalim značajnim informacijama.

3.5 Obaveze Operativnog štaba

Operativni štab:

- 1) sprovodi i prati sprovođenje mjera mjera za suzbijanje i iskorjenjivanje bolesti kvrgave kože od strane opštinskih timova;
- 2) preraspoređuje lica i druge resurse potrebne opštinskim timovima;
- 3) definiše područja i organizuje vakcinaciju u slučaju donošenja odluke o sprovođenju vakcinacije u saradnji sa opštinskim timovima;
- 4) sarađuje sa Specijalističkom veterinarskom laboratorijom;
- 5) sarađuje i kontaktira sa medijima, uključujući i redovno izdavanje vanrednih saopštenja, ako je to potrebno;
- 6) sarađuje sa Ministarstvom unutrašnjih poslova i drugim organima po potrebi u cilju obezbjeđivanja sprovođenja pojedinih mjera (zabrana prometa, kontrola kretanja ljudi i vozila);
- 7) dostavlja izvještaj o epizootičkoj situaciji u odnosu na bolest kvrgave kože Vladi Crne Gore, nadležnim organima susjednih država i Evropskoj Komisiji.

3.6 Opštinski timovi za upravljanje u vanrednim situacijama

Na cijeloj teritoriji države, formiraju se Opštinski timovi za upravljanje u vanrednim situacijama (u daljem tekstu: Opštinski timovi).

Rukovodioci opštinskih timova su predsjednici opština. U radu Opštinskog tima obavezno učestvuje službeni veterinar.

Uprava obavještava predsjednika Opštinskog tima na čijem je terenu bolest potvrđena. Rukovodilac Opštinskog tima u što kraćem roku, a najkasnije u roku 24 sata okuplja članove i obavještava ih o trenutnom stanju i aktivnostima za suzbijanje bolesti kvrgave kože, i ukoliko to situacija zahtijeva, angažuje i predstavnike drugih organizacija i institucija i o tome obavještava Operativni štab. Ukupan broj aktiviranih Opštinskih timova zavisi od procjene Operativnog štaba i opasnosti i stepena raširenosti bolesti u zemlji. Nakon izvršene procjene sačinjava se mapa sa tačnim lokacijama opštinskih timova (adresa, telefonski broj i dr.).

U slučaju kada na području opštine nema registrovane veterinarske organizacije Uprava donosi Odluku o angažovanju veterinaru iz registrovanih veterinarskih ambulanti sa područja drugih opština i upućuje na zaraženo ili ugroženo područje potreban broj veterinarskog osoblja sa drugih područja u skladu sa članom 65 Zakona o veterinarstvu.

Rukovodilac Opštinskog tima najmanje jednom dnevno organizuje sastanke sa članovima radi praćenja nivoa sprovođenja zadatih aktivnosti na suzbijanju i iskorjenjivanju bolesti kvrgave kože, odnosno radi određivanja daljih dnevnih aktivnosti koje treba izvršiti. Prema utvrđenom stanju, formiraju se ekipe za sprovođenje popisa životinja, kliničkih pregleda

životinja, uzimanja uzoraka, postavljanja znakova zabrane kretanja i obavještenja za javnost, postavljanje i kontrolu dezinfekcionih barijera, usmrćivanje i neškodljivo uklanjanje leševa, pranje, čišćenje, dezinfekciju i dezinfekciju objekata, vozila i opreme i dr.

Predsjednik Opštinskog tima uspostavlja i vodi evidenciju o sprovedenim aktivnostima i događajima značajnim za epizootiju i u stalnom je kontaktu sa Operativnim štabom.

3.7. Obaveze opštinskih timova

Opštinski timovi:

- 1) pripremaju i sprovode ispitivanje sumnjivih slučajeva na prisustvo bolesti kvrgave kože;
- 2) organizuju hitan transport uzoraka do dijagnostičke laboratorije;
- 3) proglašavaju zaraženim gazdinstvo ili objekat na osnovu laboratorijskog nalaza i ostalih podataka/dokaza nakon konsultacija sa Operativnim štabom;
- 4) označavaju zaraženo i ugroženo područje i postavlja potrebna obavještenja o kretanju ljudi, životinja i prevoznih sredstava;
- 5) određuju i identifikuju kontaktna gazdinstva;
- 6) angažuju potreban broj lica i opremu za zaraženo gazdinstvo ili područje;
- 7) određuju "čiste" i "prljave" puteve;
- 8) izdaju rješenje o usmrćivanju i neškodljivom uklanjanju prijemčivih životinja koje se nalaze na zaraženom gazdinstvu ili kada to zahtijeva epizootiološka situacija u objektima i gazdinstvima na kojima postoji rizik da su zaražena ili mogućnost da će biti zaražena;
- 9) organizuju i vrše nadzor nad čišćenjem, dezinfekcijom i dezinfekcijom zaraženih gazdinstava, uključujući i sprovođenje obaveznog tretmana kontaminirane opreme, materijala i vozila u skladu sa Zakonom o veterinarstvu i Stručnim uputstvom. Dezinfekciju i dezinfekciju obavljaju ovlašćene veterinarske organizacije, a po potrebi se mogu angažovati i druge ustanove i institucije koje posjeduju svu potrebnu opremu i osoblje obučeno za vršenje poslova dezinfekcije;
- 10) sarađuju sa Operativnim štabom u definisanju zaraženih i ugroženih područja i upoznaju Operativni štab o potrebi sprovođenja specifičnih i posebnih mjera koje je neophodno sprovesti na određenom području;
- 11) uspostavljaju ograničenja kretanja unutar zaraženih i ugroženih područja;
- 12) sarađuju sa nadležnim organima pri proglašavanju gazdinstava zaraženim;
- 13) organizuju i sprovode kontrolne posjete svim gazdinstvima na kojima se nalaze prijemčive životinje u zaraženom području kao i one lokacije koji se nalaze u ugroženom području a za koje se pretpostavlja da postoji rizik od prisustva bolesti kvrgave kože, uključujući i one lokacije koje su označene od strane Ekspertske grupe;
- 14) organizuju i sprovode epizootiološka ispitivanja na zahtjev Ekspertske grupe i utvrđuju premještanja goveda odnosno kretanja kojima bi se mogla prenijeti bolest;
- 15) obezbjeđuju praćenje svih epizootiološki značajnih dešavanja u zaraženom i ugroženom području (prinudna klanja, neškodljivo uklanjanje leševa, čišćenje, dezinfekciju i dr);
- 16) formiraju timove koji će sprovesti vakcinaciju i vrše nadzor nad vakcinacijom u slučaju kada je donijeta odluka o sprovođenju vakcinacije;
- 17) ukidaju ograničenja u slučaju kada više nema opasnosti od širenja bolesti i kada je potrebno, uvode ograničenja na gazdinstva na kojima se nalaze prijemčive životinje;
- 18) nadgledaju naseljavanje gazdinstava ili objekta nakon ukidanja mjera zabrana i ograničenja koje se odnose na gazdinstva;
- 19) održavaju svakodnevne kontakte sa Operativnim štabom i najmanje jednom dnevno podnose izvještaj o postignutim rezultatima na iskorjenjivanju bolesti;

- 20) održavaju komunikaciju sa lokalnom samoupravom, poljoprivrednim i trgovinskim organizacijama, veterinarima, držaocima životinja i lokalnim medijima u cilju informisanja o situaciji u vezi sa prisustvom bolesti na terenu;
- 21) organizuju neškodljivo uništavanje leševa.

Opštinski timovi vode hronološke zabilješke u formi dnevnika o svim aktivnostima u u vezi sa izbijanjem i iskorjenjivanjem bolesti kvrgave kože. Tokom trajanja epizootije uspostavljeni Opštinski timovi su u stalnom zasijedanju. Radni dan i aktivnosti u Opštinskom timu započinju održavanjem sastanaka na kojima se izvještava o sprovedenim aktivnostima, ograničenjima, planiranjem dnevnih aktivnosti i aktivnosti za naredne dane, analiziranjem operativnih planova (usmrćivanje, dezinfekcija, klanje itd.). Na kraju radnog dana razmatraju se sprovedene aktivnosti, sumiraju izvještaji dobijeni od terenskih ekipa, sastavljaju saopštenja za javnost, pripremaju tabelarni i pisani izvještaji, analiziraju podaci epizootioloških anketa o obavljenim epizootiološkim ispitivanjima, prati se dnevna potrošnja materijalnih sredstava, procjenjuju se potrebe za dodatnim materijalnim sredstvima i o tome se dostavlja dnevni izvještaj Operativnom štabu.

Dnevni izvještaj sadrži podatke o:

- pojavi novih slučajeva bolesti;
- aktivnostima o obilasku terena i utvrđenom stanju;
- sumnjivim slučajevima bolesti;
- procjeni epizootiološkog stanja;
- usmrćivanju životinja;
- neškodljivom uklanjanju leševa;
- čišćenju i dezinfekciji;
- o licima i aktivnostima opštinskih timova;
- broju, opremljenosti, smještaju i potrebama angažovanih lica;
- vakcinaciji;
- kontaktima sa medijima i
- tekućim problemima.

Svi bezbjednosni incidenti moraju se odmah prijaviti Operativnom štabu ili relevantnom državnom organu (Uprava policije, organi za prekršaje, tužilaštvo). U slučaju potrebe preduzimaju se odgovarajuće mjere.

3.8. Sastav Opštinskih timova

U rad opštinskih timova uključuju se sljedeća lica:

- 1) nadležni službeni veterinar;
- 2) veterinari sa iskustvom u dijagnostici zaraznih bolesti i sprovođenju mjera i postupaka na zaraženim i ugroženim gazdinstvima (usmrćivanje, neškodljivo uklanjanje leševa, čišćenje, dezinfekciju i dezinsekciju);
- 3) pomoćno tehničko osoblje obučeno za postupanje na zaraženim i ugroženim gazdinstvima i preduzimanju aktivnosti na ograničavanju kretanja lica, životinja i prevoznih sredstava;
- 4) administrativno osoblje osposobljeno i upoznato sa pravilima postupanja i sprovođenja svih propisanih mjera u slučaju iznenadne pojave bolesti kvrgave kože na lokalnom nivou i upotrebu kompjuterizovanih sistema (centralna baza podataka životinja, LABIS i dr).

Broj ljudi koji se angažuju u opštinskim timovima može se povećavati kada se za tim ukaže potreba kako bi Opštinski tim bio u mogućnosti da sprovodi odluke koje donosi Operativni štab i Ekspertska grupa. Na taj način se obezbjeđuje potpuna kontrola situacije na terenu.

3.9. Obaveze pojedinih članova opštinskih timova

Pojedini članovi Opštinskog tima imaju posebne, specifične obaveze koje im određuje rukovodilac Opštinskog tima uz konsultaciju sa nadležnim službenim veterinarom.

Nadležni službeni veterinar, veterinari, veterinarski tehničari i administrativno osoblje organizuju i nadgledaju sprovođenje sljedećih poslova:

- 1) usmrćivanje i neškodljivo uklanjanje leševa;
- 2) podrška veterinarima angažovanim na terenu i dostavljanje opreme i materijala;
- 3) čišćenje i dezinfekcija;
- 4) priprema izvještaja Opštinskom timu; i
- 5) drugih stručnih poslova u sprovođenju biosigurnosnih mjera.

3.10. Oprema opštinskih timova

Opštinski timovi moraju biti snabdjeveni sledećom opremom:

- 1) sredstva za komunikaciju (telefoni - fiksni, mobilni, kompjuteri, faks, internet, radio veza i sl.);
- 2) kancelarijska oprema (štampač, fotokopir i sl.);
- 3) kompjuterski sistem za identifikaciju stada i lokaciju životinja, a ukoliko nije moguće štampane verzije;
- 4) mape razmjera 1:50.000 za ugrožena područja i 1:10.000 za zaražena područja;
- 5) **redovno ažuriran spisak organizacija i drugih lica koje mogu biti ugrožene bolešću kvrgave kože, a koje je potrebno obavjestiti o postojanju bolesti;**
- 6) dovoljan broj prevoznih sredstava.

Lista organizacija koje se obavještavaju o postojanju bolesti:

- 1) organi lokalne samouprave;
- 2) područna jedinica uprave policije;
- 3) područna jedinica granične službe i uprave carina;
- 4) ostale službe koje vrše određene aktivnosti na zaraženim gazdinstvima ili zaraženom ili ugroženom području;
- 5) stočne pijace, sabirni centri i trgovci životinjama;
- 6) veterinarske ambulante;
- 7) prevoznici životinja i proizvoda životinjskog porijekla;
- 8) pravna i fizička lica koji se bave proizvodnjom i prometom goveda;
- 9) pravna i fizička lica koja vrše promet i proizvodnju hrane za životinje;
- 10) lovačke organizacije;
- 11) objekti za klanje i objekti za preradu i proizvodnju proizvoda od mesa;
- 12) udruženja poljoprivrednih proizvođača; i
- 13) pravna lica koja vrše poslove DDD.

Službeni veterinari koji vrše poslove zdravstvene zaštite na zaraženom i ugroženom području moraju posjedovati mobilne telefone (mreža sa najvećim stepenom pokrivenosti za to područje) za komunikaciju sa Operativnim štabom.

U cilju obezbjeđivanja visokog nivoa biosigurnosnih mjera potrebno je obezbijediti odvojene sanitarne prostorije (tuševe, kabine za presvlačenje) za zaposlena lica koje dolaze sa gazdinstava i objekata za koje se pretpostavlja da nijesu zaražena a posebno odvojene prostorije za kontaminirana lica koja su bila na sumnjivim ili zaraženim gazdinstvima odnosno objektima.

Nakon službene potvrde bolesti kvrgave kože potrebno je Opštinskom timu obezbijediti i dostaviti potrebnu opremu i potrošni materijal radi suzbijanja i iskorjenjivanja bolesti kvrgave kože.

Zbog važnosti najstrožih mogućih biosigurnosnih mjera, opštinski timovi moraju imati tuševe i svlačionice za osoblje koje je boravilo u prostoru za koji se vjeruje da nije zaraženo, odvojeno od istih takvih objekata za osoblje koje je boravilo u prostoru za koji se sumnja ili zna da je zaraženo. Oprema koja se koristi u "čistom" dijelu prostorija, dekontaminira se u prostorijama odvojenim od onih koje se koriste za dekontaminaciju opreme iz prostora za koji se sumnja ili zna da je zaraženo.

Te sanitarne prostorije, ako je potrebno, mogu da koriste i lica angažovana i u pokretnim sanitarnim jedinicama (jedinice organa nadležnog za odbranu), osoblje sa zaraženih gazdinstava kako bi se obezbijedilo da sprovođenje postupka dekontaminacije prilikom pakovanja i predaje dijagnostičkog materijala, kliničkih i drugih pregleda, post-mortem pregleda ili čišćenja i dezinfekcije zaraženih prostora obavlja uz minimalni rizik od širenja virusa kvrgave kože.

Oprema i potrošni materijal obuhvata:

- 1) zaštitna odijela za jednokratnu upotrebu i opremu za lica koja vrše terenski rad (gumene i rukavice od lateksa, zaštitne maske i naočare, gumene čizme, PVC vreće otporne na autoklaviranje za pakovanje zaštitne odbačene odjeće i opreme za dezinfekciju i čuvanje čizama);
- 2) opremu za fiksiranje goveda;
- 3) farmaceutska sredstva za omamljivanje goveda, špricevi, igle;
- 4) opremu za uzimanje uzoraka za dijagnostičko ispitivanje i vršenje obdukcije (odgovarajuće kontejnere za tečni materijal i organe, materijal za pakovanje, vakumtajnere i EDTA epruvete za uzorkovanje krvi, špriceve i igle za uzorkovanje krvi, briseve sa odgovarajućim puferom i opremu za transport uzoraka);
- 5) opremu za usmrćivanje/eutanaziju životinja (pištolj sa penetrirajućim klinom, opremu za presijecanje kičmene moždine, prenosni električni uređaj, špriceve, igle);
- 6) opremu za čišćenje i dezinfekciju (četke, lopate, kofe, leđne prskalice (ručne i na motorni pogon, uređaje za pranje pod pritiskom);
- 7) odgovarajuću količinu dezinfekcionih i dezinsekcionih sredstava koja provjereno djeluju na virus kvrgave kože;
- 8) odgovarajuću opremu i sredstva za obilježavanje zaraženog i ugroženog područja i
- 9) kancelarijski materijal, knjige potrebnih obrazaca i zapisnike i dr.;
- 10) fotoaparat i video kameru otporne na dezinfekciono sredstvo, baterijske lampe i dr.

Opštinski timovi na osnovu prethodno zaključenih ugovora sa organima lokalne samouprave moraju da imaju mogućnost hitnog angažovanja mehanizacije za kopanje jama za uništavanje zaraženih uginulih i usmrćenih životinja, teretnih vozila (kamiona, cistijerni za vodu i dr), agregate za obezbjeđivanje struje, pumpi za vodu, uređaja za pranje pod pritiskom i druge potrebne opreme.

3.11. Ekspertska grupa

U cilju pružanja stručne pomoći Operativnom štabu i Opštinskim timovima Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja - Uprava obrazuje Ekspertsku grupu sa stalnim članovima, a u slučaju potrebe sastav ekspertske grupe se može mijenjati. Članovi ekspertske grupe su doktori veterinarske medicine i lica sa odgovarajućim stručnim znanjima i iskustvima u oblasti bolesti goveda, dijagnostike, suzbijanja i iskorjenjivanja bolesti kvrgave kože. Članovi ekspertske grupe dužni su biti dostupni i pripralni u slučaju pojave bolesti kvrgave kože.

3.12. Obaveze i odgovornosti Ekspertske grupe

U slučaju kada u zemlji nema pojave bolesti kvrgave kože, dužnosti i obaveze Ekspertske grupe su pružanje stručne pomoći:

- 1) veterinarskoj službi u planiranju aktivnosti i mjera u slučaju iznenadne pojave bolesti kvrgave kože;
- 2) u izradi stručnih uputstava i instrukcija nadležnim organima, Operativnom štabu u vezi sa preduzimanjem mjera na suzbijanju i iskorjenjivanju bolesti kvrgave kože;
- 3) za unapređenje kriznog plana i/ili izmjenu kriznog plana;

- 4) pri izradi plana obuke za veterinarsko osoblje iz oblasti kliničke patologije, epizootiologije i kontrole i suzbijanja bolesti kvgave kože, obavještanja javnosti, kontrolu sprovođenja mjera i dr.;
- 5) za razvoj modela za sakupljanje i analizu epizootioloških podataka;
- 6) za razvoj modela pri donošenju odluka na osnovu naučnih saznanja, propisanih zahtjeva i preporučenih međunarodnih standarda;
- 7) pri izradi plana za sprovođenje vježbi simulacije suzbijanja bolesti kvgave kože.
- 8) pri sprovođenju obuke veterinarskog osoblja u oblasti ranog kliničkog otkrivanja i prepoznavanja simptoma bolesti kvgave kože uključujući i diferencijalno dijagnostičke prepoznavanje sličnih bolesti, epizootiologije i patologije bolesti kvgave kože;
- 9) pri organizovanju medijsko informativne kampanje o značaju bolesti kvgave kože i dr.

U slučaju pojave sumnje na bolesti kvgave kože, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja -Uprava obavještava Ekspertsku grupu koja odmah počinje sa radom.

Ekspertska grupa mora da ima dostupne podatke i omogućen pristup svim neophodnim informacijama bitnim za izradu prve procjene epizootiološke situacije kako bi izdala stručno uputstvo, primjereno situaciji; za uzimanje uzoraka i sprovođenje potrebnih laboratorijskih ispitivanja za brzo postavljanje dijagnoze ili isključivanja bolesti kvgave kože. Ekspertska grupa je dužna da pri prvoj pojavi sumnje na bolest kvgave kože izađe na potencijalno zaraženo gazdinstvo i na terenu vrši procjenu situacije, kao i u drugim slučajevima kada utvrdi da je to neophodno.

U slučaju potvrđivanja bolesti kvgave kože Ekspertska grupa je dužna da:

- analizira podatke i sve činjenice od značaja dobijene epizootiološkim ispitivanjem u cilju utvrđivanja porijekla zaraze, datuma pojave bolesti i mogućeg širenja bolesti;
- izvrši procjenu gazdinstava, objekata ili lokacija koje su pod najvećim rizikom od direktnog ili indirektnog kontakta sa virusom kvgave kože i identifikuje moguće puteve prenošenja virusa kvgave kože, na osnovu epizootiološkog ispitivanja službenog veterinara i drugih relevantnih podataka;
- pruža savjetodavnu i stručnu pomoć starješini nadležnog organa i Operativnom štabu pri izradi plana nadzora epizootije, programa virusološkog nadzora i druge mjera za suzbijanje bolesti kvgave kože;
- priprema epizootiološki izvještaj upotpunjen podacima o meteorološkim, geografskim i ostalim raspoloživim podacima;
- analizira podatke sa terena u kontinuitetu i vrši procjene u odnosu na definisane mjere nadzora, postignute rezultate i ishod pojedinih odluka na tok i širenje bolesti kvgave kože tokom trajanja epizootije;
- vrši procjenu i određuje vrijeme za pooštavanje pojedinih mjera (intenzitet, prostor) tokom trajanja epizootije i o tome obavještava Operativni štab;
- predlaže najprikladniji način usmrćivanja životinja, uništavanja leševa ubijenih i usmrćenih životinja i dekontaminacije gazdinstava i objekata, uzimajući u obzir ekološki uticaj i rizik po zdravlje ljudi.

Ekspertska grupa na osnovu sprovedenog epizootiološkog ispitivanja, sastavlja epizootiološki izvještaj o prvim slučajevima bolesti koji sadrži najmanje sledeće:

- 1) opšte stanje na gazdinstvima goveda;
- 2) broj prijemčivih životinja po vrstama na gazdinstvima;
- 3) način/tehnologiju uzgoja;
- 4) pojedinačne kategorije životinja po vrstama na gazdinstvima;
- 5) broj i starost goveda koje pokazuju kliničke simptome bolesti;
- 6) datum uočavanja prvih kliničkih znakova bolesti;

- 7) lokaciju gazdinstava, veličinu i povezanost sa ostalim gazdinstvima na kojima se nalaze goveda, opisom puteva, prirodnih barijera, drugim objektima u okruženju, pijacama, klanicama i dr.;
- 8) kretanje i promet goveda, hrane, lica i potencijalno kontaminiranog materijala sa zaraženih gazdinstava i objekata ili ka zaraženim objektima i gazdinstvima.

3.13. Oprema Ekspertske grupe

- 1) zaštitna odijela za jednokratnu upotrebu i opremu za lica koja vrše terenski rad (gumene i rukavice od lateksa, zaštitne maske i naočare, gumene čizme, PVC vreće otporne na autoklaviranje za pakovanje zaštitne odbačene odjeće i opreme za dezinfekciju i čuvanje čizama);
- 2) oprema za fiksiranje goveda;
- 3) farmaceutska sredstva za omamljivanje goveda, špricevi, igle;
- 4) oprema za uzimanje uzoraka za dijagnostičko ispitivanje i vršenje obdukcije (odgovarajući kontejneri za tečni materijal i organe, materijal za pakovanje vakumtajnera i EDTA epruvete za uzorkovanje krvi, špricevi i igle za uzorkovanje krvi, brisevi sa odgovarajućim puferom i oprema za transport uzoraka);
- 5) oprema za usmrćivanje/eutanaziju životinja (pištolj sa penetrirajućim klinom, oprema za presjecanje kičmene moždine, prenosni električni uređaj, špriceve, igle);
- 6) oprema za čišćenje i dezinfekciju (četke, lopate, kofe, leđne prskalice (ručne i na motorni pogon, uređaje za pranje pod pritiskom);
- 7) odgovarajuća količina dezinfekcionih i dezinsekcijonih sredstava koja provjereno djeluju na virus kvrgave kože;
- 8) odgovarajuća oprema i sredstva za obilježavanje zaraženog i ugroženog područja i kancelarijski materijal, knjige potrebnih obrazaca i zapisnike i dr.

3.14. Lica i oprema za sprovođenje mjera suzbijanja i iskorjenjivanja bolesti kvrgave kože

Angažovana lica

Za izvršavanje poslova za sprovođenje mjera suzbijanja i iskorjenjivanja bolesti kvrgave kože angažuju se: nadležni službeni veterinari, osoblje registrovanih veterinarskih ambulanti u mjestu izbivanja bolesti kvrgave kože ili sa područja susjednih opština, zaposleno osoblje Specijalističke veterinarske laboratorije i druga pravna lica za obavljanje veterinarske djelatnosti i administrativno veterinarsko i drugo osoblje.

U slučaju potrebe, Uprava može narediti sprovođenje veterinarsko sanitarnih mjera i veterinarskom osoblju iz veterinarskih organizacija iz drugih opština, drugim pravnim licima za obavljanje veterinarske ili poljoprivredne djelatnosti i njihovo angažovanje u zaraženom i ugroženom području, a naročito kada na području opštine nema organizovane veterinarske organizacije.

U cilju efikasnijeg sprovođenja mjera iz Kriznog plana organizuju se specijalizovane ekipe za:

- 1) popis životinja (službeni veterinar, veterinar i veterinarski tehničar/i);
- 2) uzorkovanje krvi (službeni veterinar, veterinar i veterinarski tehničar/i);
- 3) usmrćivanje/eutanaziju (službeni veterinar, veterinar i veterinarski tehničari);
- 4) dezinfekciju i dezinsekciju (veterinar, veterinarski tehničar/i i drugo osoblje osposobljeno za obavljanje poslova DDD).

Lista angažovanih i uključenih lica, u sprovođenju Kriznog plana data je u Prilogu 3 koji je sastavni dio kriznog plana.

4. Sredstva za sprovođenje kriznog plana

Sredstva za sprovođenje Kriznog plana obezbjeđuju se iz budžeta Crne Gore - budžetske rezerve.

Sredstvima iz stava 1 ove tačke finansira se dijagnostička ispitivanja i blagovremeno otkrivanje virusa kvrgave kože u prirodi među populacijom prijemčivih životinja, nabavka vakcina i sprovođenje vakcinacije i drugi troškovi za:

- nabavku opreme za zaštitu angažovanih lica;
- nabavku potrošnog materijala;
- opremanje Operativnog štaba i opštinskih timova za upravljanje u vanrednim situacijama;
- opremu i sredstva za usmrćivanje životinja;
- opremu i vozila za sakupljanje leševa usmrćenih i uginulih životinja;
- opremu i sredstva za neškodljivo uklanjanje leševa;
- sredstva i opremu za čišćenje, dezinfekciju i dezinsekciju zaraženih gazdinstava, objekata, opreme i vozila i drugih kontaminiranih predmeta;
- veterinarske lijekove i dijagnostička sredstva za zdravstvenu zaštitu životinja;
- naknadu štete držaocima za uginule ili usmrćene životinje i oštećene ili uništene predmete prilikom izvršenja naređenih mjera;
- izradu informativno-edukativnog materijala;
- obuku angažovanih lica;
- rad eksperata i/ili grupa za nadzor i kontrolu sprovođenja mjera iz državnih organa ili drugih institucija;
- naknadu za angažovanje pravnih i fizičkih lica koja učestvuju u sprovođenju određenih mjera i aktivnosti;
- naknadu za rad zaposlenih iz državnih organa ili drugih institucija za vanredno radno angažovanih i povećan obim poslova.

5. Oprema

Sva oprema navedena u Kriznom planu mora se redovno obnavljati, održavati u ispravnom stanju, biti uvijek dostupna i racionalno se koristiti. Oprema se mora čuvati u odgovarajućim uslovima i prostorijama. O utrošenoj opremi mora se voditi precizna evidencija. Operativni štab, Opštinski timovi i Specijalistička veterinarska laboratorija su odgovorni za čuvanje i održavanje opreme, korišćenje, potrošnju, nabavku i dr., u zavisnosti od mjesta gdje je oprema smještena.

Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja - Uprava obezbjeđuje opremu kupovinom, ugovorom o zakupu ili iznajmljivanju ili ugovorom o angažovanju pravnih i fizičkih lica za određene robe i usluge za potrebe realizacije Kriznog plana (mašine za dezinfekciju i dezinsekciju većih razmjera, opremu i mašine za kopanje, prevoz leševa i dr.).

6. Informisanje javnosti

Javnost se obavještava o sprovođenju mjera za suzbijanje pojave i iskorjenjivanja bolesti kvrgave kože i o opasnostima od bolesti, njenog štetnog djelovanja na stočarstvo i privredu u cjelini, kliničke simptome i važnost hitnog obavještavanja u slučaju sumnje na pojavu bolesti kvrgave kože putem elektronskih ili štampanih medija.

Saopštenja za javnost daje ministar poljoprivrede i ruralnog razvoja, a u slučaju potrebe davanja izjave za javnost na lokalnom nivou, ministar može ovlastiti i druga lica.

Ovaj plan objaviće se u "Službenom listu Crne Gore".

Vlada Crne Gore

Broj:
Podgorica, _____ 2016.godine

Predsjednik,
Milo Đukanović

UPUTSTVO ZA KLINIČKI PREGLED I UZORKOVANJE KOD SUMNJE NA BOLEST KVRGAVE KOŽE

KLINIČKI PREGLED GOVEDA

Sumnja na bolest kvrgave kože postavlja se kliničkim pregledom životinje pri čemu je potrebno obratiti pažnju na slijedeće simptome: povišena tjelesna temperatura preko 40°C (40-41,5°C) smanjen apetit, rinitis, konjuktivitis i obilna salivacija, otečene noge sa edemima, nevoljno i otežano kretanje, šepavost, iscjedak iz nosa i oka, agalaktacija ili znatno smanjenje laktacije, uvećani površinski limfni čvorovi kvrgave (čvorići) na koži veličine 0,5-5 cm (važna je palpacija kože jer čvorići ponekad nisu vidljivi), kraste i ulceracije.

Klinički pregled goveda uključuje slijedeće:

- trijas: mjerenje tjelesne temperature, frekvencije i kvaliteta pulsa i disanja,
- pregled vidljivih sluzokoža, a naročito sluzokože nosa i oka (boja, vlažnost, otok, iscjedak);
- pregled dostupnih limfnih čvorova (oblik, veličina, konzistencija, osjetljivost, pomičnost):
 - *Inn. submandibulares*;
 - *Inn. praescapulares*;
 - *Inn. subillici*;
 - *Inn. ingvinales superficiales*;
- adspekcijski i palpacijski pregled kože, perineuma, spoljnih dijelova polnih organa i vimena.

UZORKOVANJE KOD SUMNJE NA POJAVU BOLESTI KVRGAVE KOŽE

U slučaju sumnje na bolest kvrgave kože, odmah treba obavjestiti nadležnog službenog veterinara radi preduzimanja daljih mjera kako bi se potvrdila ili isključila sumnja na bolest. Na gazdinstvu na kojem je, na osnovu kliničke slike postavljena sumnja na bolest kvrgave kože, potrebno je odmah napraviti popis svih kategorija goveda i za svaku kategoriju navesti broj životinja koje su uginule, sumnjive ili bi mogle biti zaražene ili kontaminirane.

Postupak uzorkovanja

Oprema potrebna za uzorkovanje: pribor za fiksaciju životinje, pribor za vađenje krvi –vakum sistem za sterilno vađenje krvi (vakutaineri) sa antikoagulansom (EDTA), sterilan komplet za bris u kome se nalazi mala količina transportnog medijuma ili PBS-a; igle i špric, lokalni anestetik, posuda za odlaganje igala, pribor za biopsiju (pean, skalpel, makaze, sterilne komprese), plastične široke epruvete, rukavice, termometar, plastične kese, dezinficijens.

Prije uzorkovanja sve epruvete se moraju označiti na način da se omogući identifikacija životinje od koje je uzorak uzet.

Uzorci uzeti od jednog govečeta (uzorak krvi, bris nosne sluzokože ili uzorak kože) moraju se označiti tako da je nedvosmisleno moguće utvrditi da se radi o istom govečetu.

A. **U slučaju sumnje na bolest kvrgave kože bez pojave promjena na koži, od istog goveda:**

1. uzorkuje se krv uz upotrebu vakutainera sa antikoagulansom (EDTA);
2. uzima se bris nosne sluzokože.

1. Uzorkovanje krvi:

1. Uzorak krvi uzima se isključivo vakutainerima sa antikoagulansom (EDTA).
2. Uvijek treba koristiti novu iglu za svaku životinju, zbog mogućeg jatrogenog širenja bolesti.
3. Nikad ne treba koristiti vakutainer koji je izgubio vakum.
4. Uzeta krv treba da bude minimum pola zapremine vakutainera – 5-6 ml.
5. Svaki vakutainer odmah po vađenju krvi treba pažljivo okrenutu naopako i ponovo ga vratiti u uspravan položaj kako bi se krv pomiješala sa koagulansom; ovo treba ponoviti 3-4 puta i ostaviti ga uspravno.
6. Svaku epruvetu treba čitko označiti odgovarajućom oznakom sa voodootpornim flomasterom (marker).
7. Vakutainere treba pakovati isključivo u uspravnom položaju u čvrstim kutijama ili drugim odgovarajućim držačima (npr. stalak za epruvete).
8. Tako upakovane vakutainere zatim treba staviti u plastičnu kesu koju obavezno treba dezinfikovati prije napuštanja gazdinstva – u „nečistom dijelu“.
9. Uzorci se stavljaju u ručni frižider (na led) i odmah šalju na ispitivanje u Specijalističku veterinarsku laboratoriju (SVL). U slučaju nemogućnosti slanja, krv se može čuvati na +4 °C do 24 sata uz uslov da se što je prije moguće, dostave SVL.
10. Krv se ne smije zamrzavati niti držati na sobnoj temperaturi.

2. Bris nosne sluzokože

1. Bris sa odgovarajućim puferom je moguće preuzeti u Specijalističkoj veterinarskoj laboratoriji ili kupiti u nekoj od apoteka ili dobiti u najbližoj mikrobiološkoj laboratoriji.
2. Prije uzimanja uzorka treba provjeriti da li su nozdrve dovoljno čiste.
3. Nakon fiksiranja govečeta treba pažljivo otvoriti epruvetu sa brisom (da ne iscuri pufer).
4. Štapić sa vatom (bris) treba lagano unijeti u nozdrvu životinje i kružnim pokretima u roku od 5 sekundi protrljati unutrašnjost nozdrve.
5. Nakon toga pažljivo, treba izvaditi bris i vratiti ga u epruvetu, nakon čega je treba dobro zatvoriti, a zatim okrentuti epruvetu sa brisom ili blago promućkati (pažljivo da ne iscuri pufer).
6. Bris treba obilježiti odgovarajućom oznakom, korišćenjem voodootpornog flomastera.

Za postupak uzorkovanja, označavanja i pakovanja uzoraka krvi i ostalih uzoraka koristiti i Smjernice za uzorkovanje date u Vodiču za uzorkovanje Specijalističke veterinarske laboratorije

B. **U slučaju sumnje na bolest kvrgave kože sa kliničkim simptomima, od istog goveda uzorkuje se: krv i dio kože.**

1. U skladu sa preporukama Stručnog tima zapraćenje i nadzor bolesti kvrgave kože, u slučaju kada postoje čvorići na koži koji su intaktni, treba izbjegavati uzimanje materijala iz tih čvorića, bez obzira što je koncentracija virusa upravo tu najveća. Naime, povrjeđivanjem intaktne kože čvorića (punkcija iglom) ostaje povređeno mjesto koje je “vrlo primamljivo” vektorima bolesti – insektima koji se hrane krvlju životinja. Kod goveda kod kojih nije došlo do “otvaranja” čvorića, treba uzimati krv i bris sa površine

nosne sluzokože, a izbjegavati uzimanje sadržaja čvorića.

2. U slučaju da je došlo do lezije čvorića – otvoreni čvorići, za uzorkovanje se uzima dio kože prema zdravom tkivu jer je tu najveća koncentracija uzročnika.
3. Prije uzorkovanja kože neophodno je aplicirati lokalni anestetik na mjestu uzorkovanja kože.
4. Koža se uzorkuje sterilnim skalpelom izrezivanjem kože i svih njenih slojeva (2-4 grama).
5. Uzorci kože se pakuju u epruvetu sa transportnim medijumom (može se preuzeti u SVL).
6. U slučaju da se uzorkovanje vrši kod više od jednog govečeta, obavezno se moraju koristiti novi, sterilni instrumenti kako bi se spriječio mogući prenos virusa.
7. Epruvetu treba staviti u plastičnu kesu koju obavezno treba dezinfikovati prije napuštanja gazdinstva – u „nečistom dijelu“ gazdinstva.
8. Uzorci se stavljaju u ručni frižider (na led) i odmah šalju na ispitivanje u Specijalističku veterinarsku laboratoriju (SVL), a u slučaju nemogućnosti hitnog slanja, uzorak se može zamrznuti na -20°C uz uslov da se što je prije moguće, dostave SVL.
9. Uzorak se ne smije držati na sobnoj temperaturi.
10. U slučaju pojave krasti na koži, moguće je skalpelom uzeti strugotine i pakovati i čuvati na isti način kao i uzorke kože.

Veterinar koji dostavlja materijale za laboratorijsko ispitivanje, dužan je da obezbijedi transport uzorkovanog materijala na način kojim se sprječava širenje zarazne bolesti ili propadanje materijala.

U slučaju da je, na osnovu anamneze i kliničkog pregleda, veterinar posumnjao na bolest bolest kvrgave kože, dužan je da vlasniku odnosno držaocu goveda naloži da:

- odmah odvoji – izoluje goveče/da za koje se sumnja da je oboljelo/a od zdravih životinja,
- ne dozvoli ulazak neovlašćenih lica na gazdinstvo odnosno u objekat, ne izvodi ili izgoni životinje van gazdinstva odnosno objekta,
- postavi dezinfekcione barijere na ulasku/izlasku u objekat gdje se drže goveda,
- izvrši pojačano čišćenje objekta/površina na kojima se drže goveda na gazdinstvu,
- goveda smjesti u zatvorene objekte (štale) kako bi smanjilo izlaganje insektima-prenosiocima bolesti (ukoliko je isto moguće),
- da primjenom odgovarajuće zaštite na vratima i prozorima, npr. postavljanjem mreže sa otvorom okna oko 1mm umanjuje ulazak insekata u štale u slučaju uginuća, sačuva uginulu životinju do dolaska veterinara,
- primjenom odgovarajućeg repelenta – sredstva za odbijanje insekata, zaštiti svoja goveda na gazdinstvu (ukoliko je moguće),
- sprovede i druge naložene ili propisane mjere.

Kod uzorkovanja u slučaju sumnje ili pojave bolesti kvrgave kože vozilom veterinarske ambulate ne treba ulaziti na gazdinstvo, a sa sobom treba ponijeti neophodne instrumente i opremu za uzorkovanje, a frižider u kojem će se čuvati uzeti uzorci takođe treba ostaviti u vozilu.

Na samom gazdinstvu, u čistom dijelu, koji određuje veterinarsko osoblje, na licu mjesta, uzimajući u obzir način držanja životinja i mogućnost kontaminacije virusom bolesti kvrgave kože i druge relevantne pokazatelje, treba pripremiti dezinfekciono sredstvo, obući jednokratnu zaštitnu odjeću i obući i pripremiti svu opremu za uzorkovanje.

Nakon završetka uzorkovanja, na granici nečistog i čistog dijela gazdinstva, upotrebijenu zaštitnu odeću i obuću treba odložiti u plastičnu kesu koja se nakon toga mora dezinfikovati, kao infektivni materijal i nikako ne treba ostavljati na gazdinstvu.

U slučaju da se koristi zaštitna odjeća i obuća koja nije za jednokratnu upotrebu, ista se mora odložiti u plastičnu kesu koja se nakon toga mora dezinfikovati. Gumene čizme, u slučaju da su dodatno zaštićene nazuvcima za jednokratnu upotrebu, obavezno oprati i dezinfikovati. U slučaju da nijesu dodatno zaštićene, iste moraju biti detaljno oprane i dezinfikovane, a nakon sušenja, treba izvršiti još jednom dezinfekciju odgovarajućim dezinficijensom.

Sav pribor korišćen za uzorkovanje se dezinfikuje, odlaze u posebnu kesu koja se takođe dezinfikuje.

Sav pribor, osim pribora za jednokratnu upotrebu, mora se naknadno sterilisati.

**TABLE ZAOZNAČAVANJE: ŽARIŠTA ZARAZE, UGROŽENOG I
ZARAŽENOG PODRUČJA I DEZINFEKCIONOG PUNKTA**

CRNA GORA

MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE I RURALNOG RAZVOJA

**UPRAVA ZA BEZBJEDNOST HRANE, VETERINU I
FITOSANITARNE POSLOVE**

CRNA GORA

MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE I RURALNOG RAZVOJA

**UPRAVA ZA BEZBJEDNOST HRANE, VETERINU I
FITOSANITARNE POSLOVE**

CRNA GORA

MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE I RURALNOG RAZVOJA

**UPRAVA ZA BEZBJEDNOST HRANE, VETERINU I
FITOSANITARNE POSLOVE**

STOP!
obavezna

TRAKE ZA OZNAČAVANJE ŽARIŠTA ZARAZE

ŽARIŠTE ZARAZE!

ZABRANJEN PRISTUP!

UPUTSTVO ZA IZRADU DEZINFЕКЦИОНИХ БАРИЈЕРА

POŠTOVANI GRAĐANI!

U cilju zaštite zdravlja vaših životinja i zaštite vaše imovine molimo vas da na ulazima u vaša dvorišta i vaše objekte u kojima držite goveda obavezno postavite dezinfekcione barijere radi dezinfekcije vozila, ruku i obuće ljudi. Takođe vas molimo da posjete vašim domaćinstvima, od strane posjetioca i susjeda, svedete na minimalnu moguću mjeru i zahtjevate obaveznu dezinfekciju ruku, obuće i vozila. Na ovaj način ćete zaštititi vaše životinje od izbijanja bolesti kvrgve kože.

Za izradu dezinfekcionih barijera možete koristiti sljedeću opremu i sredstva:

- 1) na ulazu u dvorište postaviti sloj slame u debljini od 15 centimetara ili komad sunđera. Ako je moguće, dezinfekciona barijera treba djelimično da bude ukopana u zemlju dubine oko 15 cm. Veličina dezinfekcione barijere odnosno gazišta treba da bude takva da točkovi vozila mogu da naprave pun krug preko gazišta i budu dezinfikovani u cjelosti (za putničko vozilo najmanje 2 metra puta 1 metar, a za poljoprivredna motorna i druga vozila veličinu odrediti u zavisnosti od veličine vozila i obima najvećih točkova)
- 2) za dezinfekciju vozila treba koristiti kaustičnu sodu (natrijum hidroksid-živa soda) u rastvoru od 2%. Rastvor se pravi na sljedeći način: na 9,8 litara obične vode dodati 200 grama kaustične sode. Nakon otapanja sode rastvor prelići preko sloja slame ili sunđera koji je postavljen na mjestu dezinfekcione barijere. Svakodnevno vršite dopunu tečnosti u dezinfekcionoj barijeri dodavanjem novih količina rastvorene sode. Prilikom rada obavezno koristiti zaštitne naočare i gumene rukavice radi zaštite ruku od korozivnog djelovanja kaustičnesode (mogu se koristiti zaštitne rukavice i naočare namjenjene za zaštitu prilikom rukovanja sa herbicidima i sredstvima za zaštite bilja)
- 3) na ulazu u dvorište, kada je temperatura iznad nule, postavite posudu sa rastvorom nekog od komercijalnih dezinficijenaca koje možete kupiti u veterinarskoj ili humanoj apoteci. Kada je temperatura ispod nule posudu unijeti u zatvoren prostor, ali obavezno zahtijevati od posjetioca da ruke dezinfikuju ovim rastvorom tako što će ih posipati na ulazu u vaše dvorište. Umjesto limunske kisjeline može se koristiti i neki od gotovih komercijalnih preparata za dezinfekciju ruku koje možete nabaviti u veterinarskim ambulantama ili nekoj od apoteka.

LISTA UČESNIKA U SPROVOĐENJU KRIZNOG PLANA

1. MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE I RURALNOG RAZVOJA

Rimski trg
e.mail: kabinet@mpr.gov.me
81000 Podgorica
Tel: [020/482-109](tel:020482109)

2. UPRAVA ZA BEZBJEDNOST HRANE, VETERINU I FITOSANITARNE POSLOVE

Bulevar Svetog Petra Cetinjskog br.9
81000 Podgorica
Tel: 020/201-945
Fax: 020/201-946
e.mail: veterinarska.uprava@vu.gov.me

3. SPECIJALISTIČKA VETERINARSKA LABORATORIJA

UI »Džordža Vašingtona« bb
Podgorica 81000
Tel. 020/269-403, 020/269-405
Direktor: Dejan Lausevic
mobilni: 067/215-222; 068/804-860
e-mail: dejanlausevic@t-com.me

4. VETERINARSKA INSPEKCIJA PODGORICA, DANILOVGRAD, KOLAŠIN I CETINJE

– **Gl. vet. Inspektor** Drašković Mirjana
Mobilni: 067/609-001; 068/872-771
e-mail: mirjana.draskovic@uip.gov.me

– **Vet. Inspektor** Stamatović Aleksandar
Mobilni: 067/252-313; 068/872-767
e-mail: aleksandar.stamatovic@uip.gov.me

– **Vet. Inspektor** Dragana Grbić Sekulović
Mobilni: 067/637-275 ; 068/872-772
e-mail: dragana.sekulovic@uip.gov.me

– **Vet. Inspektor** Šekarić Marko
Mobilni: 067/642-155; 068/872-770
e-mail: marko.sekaric@uip.gov.me

– **Vet. Inspektor** Bošković Marijana
Mobilni: 068/872-887
e-mail: dymboskovic@gmail.com

– **Vet. Inspektor** Perišić Boro
Mobilni: 068/872-845
e-mail: boro.perisic@hotmail.com

VETERINARSKA INSPEKCIJA NIKŠIĆ, PLUŽINE I ŠAVNIK

– **Vet. Inspektor** Sudžum Slavica

Mobilni: 069/645-556

e-mail: zokaslavica@gmail.com

– **Vet. Inspektor** Kecojević Nikola

Mobilni: 067/221-138; 068/872-769

e-mail: nikola.kecojevic@uip.gov.me

VETERINARSKA INSPEKCIJA BIJELO POLJE I MOJKOVAC

– **Vet. Inspektor** Saša Đurović

Mobilni: 067/221-141

e-mail: dobrakovo@t-com.me

sasadjurovic0304@t-com.me

VETERINARSKA INSPEKCIJA ROŽAJE I ANDRIJEVICA

– **Vet. Inspektor** Čazim Nurković

Mobilni: 067/221-135

e-mail: cazim.nurkovic@uip.gov.me

– **Vet. Inspektor** Mersudin Mujević

Mobilni: 067/506-774; 068/872-765

e-mail: mersudin.mujevic@uip.gov.me

VETERINARSKA INSPEKCIJA BERANE I PLAV

– **Vet. Inspektor** Dragana Pešić

Mobilni: 067/239-918

e-mail: dragana.vet@t-com.me

VETERINARSKA INSPEKCIJA PLJEVLJA I ŽABLJAK

– **Vet. Inspektor** Radmila Jakić

Mobilni: 067/218-801; 068/872-766

e-mail: rjakic@t-com.me

– **Vet. Inspektor** Milica Borović

Mobilni: 067/218-802; 068/872-763

e-mail: mborovic@t-com.me

VETERINARSKA INSPEKCIJA BAR

– **Vet. Inspektor** Milan Kragulj

Mobilni: 067/239-920; 068/872-774

e-mail: milan.kragulj@uip.gov.me

– **Vet. Inspektor** Ružica Mirković

Mobilni: 067/239-916

e-mail: ruzica.mirkovic@uip.gov.me

VETERINARSKA INSPEKCIJA ULCINJ

– **Vet. Inspektor** Čedo Ziramov

Mobilni: 068 872 811

e-mail: cedo_ul@hotmail.com

VETERINARSKA INSPEKCIJA HERCEG NOVI

– **Vet. Inspektor** Zoran Zdravković

Mobilni: 067/524-787; 068/872-824

e-mail: zoran.zdravkovic@uip.gov.me

VETERINARSKA INSPEKCIJA BUDVA

– **Vet. Inspektor** Tomo Lazović

Mobilni: 067/221-140

e-mail: tomo.lazovic@uip.gov.me

VETERINARSKA INSPEKCIJA TIVAT I KOTOR

– **Vet. Inspektor** Milovan Mikić

Mobilni: 067/239-917

e-mail: micovet@t-com.me

OPSTINA	SPISAK VETERINARSKIH AMBULANTI	Direktor	Kontakt telefon
PODGORICA	VA. Podgorica d.o.o	Husag Gabor	069/308-761 020-645-300
PODGORICA	VA.Montvet	Nebojša Ščekić Predrag Stojović	069-014-726; 069-053-397 020-625-713
PODGORICA	VA.Animavet	Husein Ljumić Branko Živković	020-641-651; 069-311-799; 069-015-745
DANILOVGRAD	VA“Primavet“	Milivoje Šaletić	020-813-133 069-017-877 067-813-121
DANILOVGRAD	AMV Provita DOO	Radojko Milovanović	067-813-121
NIKŠIĆ	VA. „Nikšić D.O.O“	Mikić Petko	040-231-796; 069-341-330
PLJEVLJA	VA „Savić“	Ranko Savić	052-311-336 069-340-797
PLJEVLJA	VA “Dr.Gojko Karanfilovski”	Gojko Karanfilovski	052-323-471; 067-568-995
BIJELO POLJE	VA“Bijelo polje D.O.O“	Darko Cvijović	050-433-550 067-226-826
BIJELO POLJE	VA“Vet Sanus“	Kerim Zejnilović	050-482-390; 067-272-217
BIJELO POLJE	VA“Grandov“	Nikola Grandov Davor Korunik	050-432-602; 069-551-094; 069-282-321
ANDRIJEVICA	VA“Berane“ D.O.O	Saša Cimbalević	067/505-579
BERANE	VA“ Ralević“	Ratko Ralević	051-234-796 069-259-733
BERANE	VA“Berane“ D.O.O	Aleksandar Bulajić	051-233-172; 069-050-646; 067-813-434
MOJKOVAC	VA“DR Vaso Đurović“	Tatjana Simić	050-472-780 069-299-329 069-440-897
PLAV	VA„Plav“ DOO	Zuvdija Jasavić	051-251-044 067-638-612
BAR	VA „Bar“ D.O.O.	Medojević Goran	030-341-342 067-361-509
ULCINJ	VA„Veterinaria“	Murtović Dželal	030-411-131 069-033-638
ULCINJ	VA”Veterinum”	Ravja Xhemal	030-412-763; 030-401-412; 069-031-537

ULCINJ	VA“D.O.O.Veterinar-Toplica“	Toplica Stojilković	069-146-404
HERCEG NOVI	VA“Vetmedic“	Boško Medić	069/041-097
HERCEG NOVI	VA“Nova Vet“	Božo Perišić	067-611-391
TIVAT	VA“Vet –Med“	Toni Garbin	032-684-412 069-044-422
ŽABLJAK	VA „Žabljak“ D.O.O.	Terzić Vladimir	052-361-266 067-539-448
ŠAVNIK	VA“Sinjajevina“	Pučurica Mifto	069-308-752
CETINJE	„Vet Medica“	Suzana Radonjić- Daskalovski	041-231-591 069-443-598
KOLAŠIN	VA“dr Saša Drljević“	Saša Drljević	067/9182-728
KOTOR	VA“Kotorska“	Truš Nikola	032-331-682 067-644-824
ROŽAJE	VA“Vetprom“	Denis Pepić	067-552-567
ROŽAJE	Rožaje DOO	Pepić Šemso	067/410-811